

PASTORAL MLADIH SUOČEN S NOVIM PROBLEMIMA?*

RICCARDO TONELLI

Pontificia Università Salesiana
Piazza Ateneo Salesiano, 1, 00139 Roma, Italija

Primljeno:
25. 2. 2005.
Pregledni članak
UDK 253-052-
-053.2/.6

Sažetak

Svjestan da živimo na razmeđu raznih svjetova, autor podsjeća na ono što je bilo dobro u nekadašnjem pastoralu, upravivši svu pozornost prema sadašnjosti i budućnosti. U pluralističkom svijetu u kojemu živimo, važna je perspektiva djelovanja. U proučavanju mladih i u radu s mladima danas je važno poći od uporišne točke koja je zajednička svim mladima, a to su svakodnevni život i traženje sreće. U današnjem svijetu u pastoralu mladih nezamjenjiva je uloga odraslih i obitelji te obnovljeno iskustvo duhovnosti. Crkvena zajednica i svaki evangelizator moraju pokazati izvoran stil vjernosti koja zna razlučivati. Kao posebne prioritete za budućnost pastora mladih, autor ističe: predlaganje uzora svetosti, pripovijedanje činjenica i riječi ispunjenih nadom, misionarsku odgovornost u evanđeoskom izboru poziva, formaciju odgojitelja za svijet koji se mijenja, potrebu stvaranja projekata. Pritom je važno mladom čovjeku dopustiti da bude mlad kršćanin potvrđujući svijest kako je svatko tijekom cijeloga svog života pozvan dozrijevat i u svetosti.

Ključne riječi: *pastoral mladih, biti mlad kršćanin, svakodnevni život mladih, prioritete za budućnost pastora mladih*

Razmišljanje o pastoralu mladih bavi se procesima koji omogućuju prijedlog, učvršćenje i poosobljenje kršćanskog iskustva u mladom naraštaju. Poznato je da se to može učiniti polazeći s različitih stajališta, od kojih nijedno nije odlučujuće.

1. PITANJE PERSPEKTIVE

U pluralističkom svijetu u kojemu živimo valja jasno izraziti perspektivu u kojoj se želi djelovati. To je nužno zbog ispravnosti razmišljanja i, posebice, zato da se omogući ozbiljna razmjena mišljenja, nužna kritičnost i poticaji za daljnje razmišljanje.

1.1. *Ivica i latinski*

O kršćanskom životu znamo sve ili gotovo sve: za nama je duga tradicija i bogat popis sjajnih uzora. Je li dovoljno podsjetiti na taj dragocjeni materijal i usredotočiti istraživanje na način kojim će se pomoći mladima u naše vrijeme da u samima sebi usvoje taj životni projekt, upravivši uz to pozornost na psihodogodne procese koji se odnose na usvajanje informacija i osposobljavanje za dosljedne stavove?

Kad bi to bio glavni problem, istraživanje bi se prije svega odnosilo na metodu.

* Naslov izvornika: *Una pastorale giovanile alle prese con problemi nuovi?*, u: »Note di pastorale giovanile« 37(2003)8, 13-48.

To bi se pitanje moglo usporediti s klasičnim primjerom Ivice koji uči latinski. Nekad se činilo da je važno samo dobro znati latinski. Zatim je netko upozorio kako je potrebno i poznavati Ivicu. Danas stručnjaci s područja odgoja i obrazovanja podsjećaju kako je nužno potrebno uključiti i postupke ispravnog učenja. Malo je međutim onih koji se pitaju što je Ivica skrivio te je prisiljen učiti latinski...

Kako proces o kojemu je ovdje riječ ne bismo sveli na neprilično miješanje u život mladih (koliko god to opravdavali ljubavlju i dobrom voljom...), istraživanje o učvršćenju kršćanskoga života valja smjestiti na neku drugu razinu.

Kamo želimo doći? Što želimo učvrstiti, kako bismo na kraju mogli izjaviti da smo zadovoljni onim što smo poduzeli? O kakvome mladom čovjeku razmišljamo da bismo zatim mogli izjaviti kako je upravo »to mladić koji kršćansku vjeru stvarno živi autentično i zrelo«?

Druga pitanja odnose se na neka druga područja koja ćemo ovdje ukratko spomenuti.

Zanima li pitanje o pastoralu mladih samo nas odgojitelje ili, na neki način, zanima i mlade? Naravno, riječ je o zahtjevu koji se tiče objektivne kvalitete procesa dozrijevanja vjere. Doživljavaju li to mladi kao svoj stvarni zahtjev, odnosno može li taj zahtjev postupno u njima dozrijeti u stvarnu subjektivnu potrebu? Ako da, na koji način?

U vremenu kao što je naše, u kojemu prevladava težnja za samostalnošću i neovisnošću, izjaviti da je riječ o nečemu nužnome i, na neki način, objektivnome, ne rezultira dubokim uvjerenjima i oduševljenjem. Težnje za objektivnim, tj. one koje bi trebale djelovati kao pravilo i kriterij vrednovanja svega, danas su u krizi. »Stvar u sebi«, sigurnu i pouzdanu činjenicu, za-

mijenilo je nešto što je »za mene«. Kategorija tolerancije i poštivanja različitosti postaje načelo koje razlikuje između onoga što je dobro i onoga što je zlo. Zanimljivo je ustanoviti koliko se tu promjena u stvaranju projekta ne drži popuštanjem (kao što su to držali kulturalni modeli koji su nam bili prethodno ponuđeni), nego rastom u humanosti, nužnim hodom prema slobodi, punini života i odgovornosti.

1.2. *Drugačiji put kako bi se Ivicu uvjerilo da uči latinski...*

Upravo spomenuta pitanja postavljaju određeni problem. Nije mi namjera s njima se odmah sučeliti. Učinit ćemo to kasnije. U ovom trenutku želio bih ukazati na perspektivu o kojoj čitatelje pozivam da razmišljaju.

Onaj tko traži uporišnu točku koja omogućuje dijalog koji obuhvaća sve mlade i koji se ostvaruje u govoru istim jezikom, mora započeti od jedine uporišne točke koja je stvarno zajednička, a to su svakodnevni život i traženje sreće.

Odatle možemo poći... da bismo riješili pitanje latinskoga i Ivice ili, neovisno o metafori, da bismo se upitali kako mladi shvaćaju potrebu poosobljenja svoje vjere.

Znamo koliko zrelost i autentičnost kršćanskoga iskustva danas ugrožava način na koji se shvaća i živi život. Kakvoća života uvjetuje kakvoću religioznog iskustva. To se kaže s obzirom na sadašnju krizu zvanja, na krajnju permisivnost koju mladi udišu, na poteškoću u stvaranju hrabrih i postojanih odluka... da navedemo samo neke od najučestalijih slučajeva.

Alternativa nije između kršćanskog iskustva i ljudske kakvoće života. Bila bi to lažna alternativa, gubitnička alternativa već na početku, u vremenu u kojemu se sreća u sadašnjosti i u onome što se doživljava, ističe kao neotuđivo pravo. Alternativa je

puno dramatičnija: valja odlučiti između življenja zrelog i punog života, u solidarnosti koja obuhvaća sveukupno čovječanstvo u povijesti, te odustajanja i nastavljanja života u nezalaganju i razočaranju.

Prije pitanja o kršćanskom životu kao temeljno pitanje postavlja se najradikalnije pitanje o životu i njegovu smislu. Što je život? Koje je životno iskustvo autentično, potpuno i korjenito »moje«, dostojno da ga se živi, ljubi i ponudi drugima?

Onome tko izabere autentičnost možemo ponuditi susret s Isusom, jedinim imenom u kojem se nalazi život.

To je perspektiva u kojoj se prepoznajemo. Naravno, postoje i druge. Sve imaju svoj razlog postojanja. Možda se u sučeljavanju istraživanja o pastoralu mladih i prijedloga novog projekta može ići naprijed.

2. RASKRÍŽJE MEĐU RAZLIČITIM SVJETOVIMA

Ovdje svakako nije moguće opisati noviju povijest pastoralu mladih. Želio bih ipak pokazati kako naši današnji načini djelovanja po kojima djelujemo i o kojima raspravljamo, imaju zajedničke korijene. Nije, naravno, dostatno vratiti se tim korijenima kako bi se došlo do sigurnih rješenja.

Zajednička baština raspršila se pod pritiskom kulturalnih promjena. Različiti teološki i antropološki modeli, koji su plod nastojanja u ozračju djelovanja Crkve nakon Drugoga vatikanskog sabora, različita iskustva koja su označila djelatnike u pastoralu mladih, draž lidera i pokreta, potreba da se odgovori na nove situacije... proizveli su izvorne i vrlo različite oblike djelovanja na području pastoralu mladih.

Prečesto se pritom djelovalo tako da jedni nisu poznavali druge ili se pogled upravljao prema privlačnijim prostorima

na kojima su djelovali oni koji nisu bili iz našega kruga. To je urodilo bogatstvom raznih projekata, ali je to ujedno bio i početak razdoblja pastoralu mladih »po izboru«.

Današnji su problemi međutim toliko hitni da je došlo vrijeme okupljanja u različitosti i prikupljanja poticaja i prijedloga sa svih strana. U vezi s time ne želim ovdje reći ni što ni kako. Kasnije ću iznijeti nekoliko primjedaba. Htio bih samo podsjetiti na ono što smo do sada proživjeli, onda kad se djelovalo zajedno i onda kad su se putevi razdijelili. Nakon toga ću o svemu nastojati progovoriti trezveno i kritički.

2.1. *Jesu li to doista bila »lijepa vremena«?*

Crkvena je zajednica oduvijek poduzimala nešto posebno za mlade. Dovoljno se prisjetiti područja odgoja (katoličke škole) i prostora na kojemu djeluju razni oblici udruživanja (oratoriji, sport, kateheza...).

Tu činjenicu ne može nitko zanijekati i svatko tko voli mlade i želi im pomoći u njihovom životu treba biti zbog toga radostan. Svaki pokušaj vrednovanja mora uzeti u obzir osjećaje i pozornost koji su vrlo različiti od današnjih.

Ipak smatram da nije ispravno držati ta vremena... sretnim vremenima, prema kojima valja gajiti nostalgiju i koja bi danas trebalo ponoviti.

Općenito su naime bile posrijedi aktivnosti koje su bile ograničene i ostvarene u zaštićenim prostorima, koje su gotovo isključivo bile povjerene onima koji su za to bili »zaduženi«. Osim toga, uz rijetke iznimke, pozornost je bila upravljena prema mladima koji su bili »prisutni« ili im se pomoću nekog pothvata moglo približiti. Misijska dimenzija prema svim mladima bila je prilično rijetka.

Prisjećajući se tih vremena, ne smijemo zaboraviti ni jednu drugu činjenicu.

Pozornost prema pastoralu mladih bila je prilično ograničena, a zanimanje za mlade bilo je stavljeno u drugi plan, kako bi se s jedne strane načinilo mjesta za djecu i preadolescente, a s druge za odrasle.

U službenim dokumentima talijanskih biskupa vrlo se malo govori o pastoralu mladih. Razlog je vrlo jednostavan: službena su nastojanja poistovjećivala pastoral mladih sa životom udruga, posebice Katoličke akcije ili, u najbolju ruku, sa službenim oblicima udruživanja. Stoga se i moglo dogoditi da se i na krizu i na moguća rješenja gledalo s tog ograničenog stajališta.

2.2. Zaokret Drugoga vatikanskog sabora

Iako je Drugi vatikanski sabor bio veliki »pastoralni« sabor, on nije rekao ništa posebno o pastoralu mladih. Postavio je međutim osobito važne preduvjete za opću pastoralnu obnovu i za određivanje posebnoga mjesta za pastoral mladih. Jedan od tih preduvjeta je i svijest da se nalazimo na raskrižju dvaju svjetova.

Svima nam je poznata izjava pastoralne konstitucije *Gaudium et spes*: »Životne su se prilike modernog čovjeka sa socijalnog i kulturnog stanovišta tako duboko promijenile da je opravdano govoriti o novom razdoblju ljudske povijesti« (GS 54).

Tvrđnja o promjeni vremena nije jedini doprinos Sabora pastoralu mladih. Valja se prisjetiti mnogih drugih vidova kako bi se izrazio doprinos Sabora obnovi pastora-
la mladih.

Ti su vidovi dio našega života i pomažu nam da tumačimo dragocjene klice obnovljena kršćanskog života koje su u temeljima obnove pastora-
la mladih koja je, barem neizravno, proizašla iz samoga Sabora.

Evo nekoliko primjera:

- obnovljena slika Crkve, koja je potaknula na šire sudjelovanje, na snažnije

približavanje životnim situacijama i na neizbježno traženje suodgovornosti;

- postavljanje u pitanje mnogih crkvenih struktura (udruživanja mladih ili pak onoga što mlade privlači... u kojima se normalno ostvarivao pastoral mladih) pod utjecajem potrebe da se u »svakodnevnom životu« (i na razini struktura) prizna posebno vrijedno mjesto kršćanskom iskustvu;
- kriza tradicionalnog oblika udruživanja (onoga koji je bio dio neke institucije ili je iz nje »proizašao«) i istovremeno pojavljivanje spontanijih oblika udruživanja koji su bili povezani s različitim oblicima zanimanja i zalaganja (ponovno otkrivanje političkog zalaganja kao izraz teološke djelotvorne ljubavi), sve do osporavanja prevladavajućih modela prema pronalaženju novih oblika crkvenoga djelovanja (bazične zajednice...);
- u korijenu svega toga nalazi se duboka teološka obnova, od koje su do pastora-
la mladih došli ponajprije rezultati: duhovnost, spasenje, otajstvo Boga, središnje mjesto kristologije...;
- ponovno usvajanje trenutaka i sredstava kršćanskoga života: otkrića Biblije i liturgije... do krize tradicionalnih modela sakramentalnog sudjelovanja i etičkoga iskustva...;
- snažan zamah liturgijske obnove koji je obuhvatio prije svega euharistijsko slavlje (mnogo manje sakrament pomirenja, a gotovo nimalo druge sakramente...), vezan uz biblijsko iskustvo (ponovno zadobiveno u osobnoj i zajedničarskoj molitvi i u osobnom razmišljanju i razmatranju u skupini... uz određeni izbor);
- veliko iskustvo slobode, kako kakvoće kršćanskoga života, povezano sa stavovima solidarnosti koja postaje odgovor-

nost (i izražava se u najrazličitijim gestama: od političkog zalaganja do volontarijata, služenja, ekološke osjetljivosti...);

- odražavajući se u raznim pažljivijim i pozornijim granama, snažna »hermeneutska svijest«, povezana s ponovnim otkrićem događaja utjelovljenja, što je potaknulo na kritičko vrednovanje kulture i na prihvaćanje sadašnjega života kao određenog oblika velikoga teološkog mjesta (života).

2.3. *Pastoral mladih postaje crkveno pitanje*

Sve što smo dosada spomenuli potaknulo je – uz nesumnjivo duge rokove i praktične utjecaje koje nije moguće lako provjeriti – duboke promjene u pastoralnom crkvenom djelovanju u Italiji. Mladenački pastoral pritom je dobio i na kakvoći i na utjecaju.

Umnožila su se proučavanja, susreti, publikacije o pastoralu mladih. Od pitanja ograničenog na uski krug onih koji su za to zaduženi, pastoral mladih postao je uistinu crkveno pitanje. Svaka biskupija stvorila je svoju organizaciju, potičući posljedično tome pozornost i uključivanje brojnih ljudi.

S obzirom na temeljna usmjerenja prešlo se od pasterala mladih koji je bio pozoran na specijalizirana područja života mladih (oratoriji, skupine, udruženja, katoličke škole...) na pastoral mladih koji obuhvaća konkretan i svakodnevni život mladih. Pastoral mladih je postao »svakodnevni život«, te je proširio zanimanje i perspektive na stvarni život, dovodeći ponekad u krizu one koji su ga bili navikli uređivati na svoj način u specijaliziranim ustanovama.

I na službenoj razini, na razini Talijanske biskupske konferencije, stvari su se stubokom promijenile.

Kao što sam već spomenuo, dokumenti prije devedesetih godina dvadesetoga stoljeća ne govore o tom pitanju ili su, u najbolju ruku, nastojali poistovjetiti pastoral mladih s oblicima udruživanja, tumačeći njegovu krizu i ponovno oživljavanje situacijom u institucionalnim skupinama i pokretima. Crkveni susret u Palermu obilježio je radikalnan zaokret. U kasnijim dokumentima (usp. npr. dokument Talijanske biskupske konferencije »Evangelizacija i svjedočenje djelotvorne ljubavi« iz 1990. god., koji sadrži vrlo lijepe i konkretne upute) pastoral mladih postaje zajednički nazivnik određenim dijelovima koji su izričito posvećeni pastoralu mladih koji je otvoren svima mladima u područjima života u kojima žive.

Nemoguće je zaboraviti ono što su svjetski dani mladih značili za pastoral mladih. To svakako nije bio samo događaj oduševljenja i novosti. Tamo gdje su bili pažljivi odgojitelji, svjetski dani mladih obilježili su obnovu pasterala mladih na području misijskog zalaganja, uključivanja, produblivanja.

U vezi s time valja podsjetiti i na uključivanje laika u ostvarivanje pasterala mladih i na snažno bujanje skupina, pokreta, udruga koje su znale ponovno organizirati i oživiti crkveno pastoralno djelovanje kao i djelovanje raznih redovničkih ustanova.

2.4. *Pastoral mladih danas: između krize i izazova*

Danas se nalazimo u novom i prilično neobičnom položaju. Mnogi su zauzeti u učvršćivanju onoga što je izgrađeno. Drugi to stavljaju u pitanje zbog najrazličitijih razloga.

Talijanska je crkva npr. ponovno otkrila kako se odgovornost zajednice ne može prenijeti na drugoga, pa ni onda kad se ustanovi njezina nesposobnost za dijalog s mla-

dima. Produbljuje se uvjerenje da je snažan početak crkvene obnove upravo u predavanju zajednici, kao cjelini, zadaća koje nije moguće prenijeti na drugoga.

Osim toga, ponovno se potvrđuje nezamjenjiva uloga odraslih i obitelji (iako je i obitelj u krizi) na području odgoja mladih i pastoralala. Sve to pomaže da se nadvlada tzv. »pastoral genitiva«, kako bi se opet pro-našlo konstitutivno jedinstvo pastoralala.

Osporavanje modela pastoralala mladih, koji su previše zamišljeni s obzirom na slobodno vrijeme i tradicionalne institucije, proizlazi iz svijesti da se valja odlučno založiti za obnovljeno preuzimanje društvene i političke odgovornosti. Valja nadvladati intrumentaliziranje ili podjelu područja kako bi se povećala kakvoća: o Isusu, Gospodaru života, može se govoriti samo vraćajući život (i konkretne mogućnosti) onome koji ga je lišen.

Pozornost prema konkretnom životu ima osim toga za posljedicu nadvladavanje klasičnog razlikovanja između »blizih« i »dalekih« i različito vrednovanje iščekivanja i pitanja mladih.

Među mladima i kod mnogih djelatnika u pastoralu mladih iznova se otkriva i doživljava iskustvo duhovnosti i s njom povezanih izričaja (molitva, sučeljavanje s Božjom riječju, sakramentalni život).

Upravo taj novi i hrabri mentalitet pomaže da tu i tamo prokljaju izvorna i provokativna pitanja.

Neka od njih odnose se na smisao i razlog pastoralala mladih kao specijaliziranog djelovanja crkvene zajednice u vrijeme u kojemu se snažno javlja svijest o sveukupnosti.

Postalalo je jasno da je opasno povjeriti zadatke nekolicini specijaliziranih odgojitelja, umjesto da se odrasle i zajednicu, crkvenu i građansku, podsjeti na njihovu vlastitu odgovornost. Ta čudna podjela

poslova mogla bi uostalom još više proširiti mladenačke kušnje koje se javljaju u suvremenom društvu.

Druga pitanja još su radikalnija. Pred kulturalnim promjenama koje su izokrenule naizgled nedodirljive perspektive, postavlja se pitanje: jesmo li još uvijek aktualni?

Kako se ozbiljno uspijevamo sučeliti s danas proširenim i prevladavajućim kulturalnim modelima (snažna težnja prema subjektivizmu i naglašavanju iskustvenog doživljavanja i na području religioznoga, kriza utemeljenja i svijesti koja se odražava na značenje, sadržaj, perspektivu kršćanskog iskustva, krutu vezanost uz sadašnjost koja ne poznaje prošlost i s nesigurnošću gleda u budućnost...)?

Bez obzira na sve rasprave preostaje određena činjenica koja potiče na razmišljanje.

Danas mnoga istraživanja ukazuju na utjecaj velikih mladenačkih okupljanja (sa svim iskustvima koja su uz to povezana) i produbljivanje smisla crkvene pripadnosti koje se pomoću njih osigurava, na dozrijevanje i poosobljenje vjere. Raskorak između mladih koji pripadaju ili ne pripadaju, za razliku od onoga što se moglo ustanoviti koju godinu prije, znatno se uvećao i proširio, iako se na mnogim drugim područjima postojanja može ustanoviti određeni oblik transverzalnog križanja ideja i ponašanja.

Nije dovoljno ustvrditi hitnu potrebu za specijaliziranim pastoralom mladih, kao što ga nije dovoljno ni staviti u pitanje zbog istih razloga koja potvrđuju tu potrebu.

Riječ je naprotiv o tome da se pažljivo i na temelju razmišljanja prouči s kojim se je izazovima pozvan sučeliti svatko tko se zalaže u očaravajućem poslanju naviještanja Isusa Krista mladima u crkvenoj zajednici.

Tvrđnja o dubokim kulturalnim promjenama i o teološkim i antropološkim promjenama koje su s njima povezane te su na određeni način njihov odjek, potiče na pre-

ispitivanje o tome s kojim smo se izazovima pozvani sučeliti, kojim hitnim potrebama valja dati prvenstvo, kako protumačiti onaj izraženi i onaj tek u nutrini pretrpljeni krik koji se uzdiže iz svijeta mladih.

Svijest o tome da smo danas, više nego ikada, na raskrižju dvaju svjetova, traži od onoga tko se zalaže u pastoralu mladih ne samo da se odluči na čijoj je strani (to je jednostavno, a izbor je lagan), nego iznad svega da premisli projekt koji nam je povjeren i kojega smo vlasnici kako bi mu se povratila snaga radosne vijesti za život i nadu svijui.

To je, na kraju krajeva, i dramatični problem današnjice.

3. BAŠTINA NOVIJEG VREMENA

Posljednjih je godina hod talijanskog pastoral mladih bio zasigurno vrlo bogat. To ne priznati ili zaboraviti znači zatvoriti oči pred stvarnošću ili dopustiti da nas stvarnost zarobi samo nostalgичnim i žalosnim prisjećanjima.

Može se nabrojiti vrlo mnoge činjenice kako bi se dokumentirano potvrdila upravo iznesena tvrdnja.

Čini mi se da je hitnije nastojati ih protumačiti u njihovim najznačajnijim dimenzijama, kako bi se uočilo ono što se može usvojiti kao dragocjena baština koja je izgrađena zajedničkim snagama i koju valja predati onome tko je pozvan nastaviti taj oćaravajući pothvat.

Taj smo prijedlog nazvali »kazalo nepovratnih smjerokaza« upravo stoga što smo uvjereni da nam iskustvo života u crkvenoj zajednici posljednjih godina daruje dragocjene podatke koji se ne mogu zanemariti i kad se ima na umu obnova i upravljivost prema budućnosti. Svi se neće složiti s tim popisom, no to je naše stajalište.

3.1. Povjerenje u odgoj

Crkvena je zajednica uvijek živjela poseban odnos prema odgoju. Znakovi toga stava povjerenja prema odgoju svima su nam dobro poznati:

- odrasli tu imaju ulogu pouzdanih osoba koje predlažu,
- povjerenje u odgojne strukture koje imaju veliku sposobnost okupljanja i zaštite,
- sigurnost s obzirom na cilj procesa,
- određeno blago obojeno instrumentaliziranje odgojnih procesa u svrhu odgoja vjere.

Temeljna logika bila je tipična za teološke i antropološke modele kojih je bilo prije saborske obnove. Tako je pastoral promatrao odgoj prije svega na funkcionalan način. Mlade se olako vrednovalo kao »problem« s kojim se valja sučeliti i koji valja riješiti, usmjerujući ih u pravcu odgovora.

Zaplet između kulturalnih promjena i teoloških i pastoralnih smjernica koje je predložio Sabor odlučno je promijenio odnos između pastoralnog djelovanja i odgoja.

Promijenio se i lik odgoja. Postupno smo postali svjesni da pomoću tradicionalnih načina djelovanja nije moguće postići ciljeve koji su nam bili na srcu.

Mladi se, barem što se tiče činjenica, nisu pomirili s time da ih se promatra kao »problem«, zato što ne odgovaraju očekivanjima odgojitelja i ustanova. Zahtijevali su da iznesu nešto vlastito upravo zbog toga što su različiti. Postali su »blago«, upravo zahvaljujući svojoj izvornosti.

Mnogi odrasli zapali su u određenu križu zbog koje su završili u stavu prešutnog mirenja sa sudbinom.

I ustanove koje su obično odgovorne za prijedlog smisla i vrednota, izgubile su vjerodostojnost i utjecaj.

Odgoj je dospio u krizu, koja se osjetila i na području pastoralala.

Pa ipak, nikada kao danas pozornost prema odgoju ne predstavlja tako čvrsti temelj ostvarivanja pastoralala mladih i posebno vrijedno mjesto za pastoralno djelovanje.

To svakako zahtijeva dubinsko premišljanje oblika odgoja. Mi smo s oduševljenjem promaknuli animiranje kao konkretan način bavljenja odgojem.

Potrebno je točno odrediti mjesto odgoja u odnosu prema pastoralu i njegovim specifičnim zahtjevima. Tako se govorilo o pažnji prema odgoju u »neizravnom« području s obzirom na dozrijevanje vjere: o stvaranju uvjeta koji bi mladima omogućili da cijene prijedlog vjere, a vjeru uključe u ustroj svoje osobnosti.

Nedavno je uočeno jasno područje sučeljavanja i dijaloga između odgoja i pastoralala, a to je područje kakvoće života. Zadaća je odgoja zamisliti razinu kakvoće života, podržavati mogućnost njena ostvarivanja, podržavati mogućnost njezine praktične primjene i osigurati mogućnost eksperimentiranja s njom. Vjera se uključuje u to povoljno područje, nadahnjuje ga u nesigurnostima traženja i dovodi ga do punine u potresnoj logici Pashe uskrsloga Gospodina.

3.2. *Hermeneutski model*

Sučeljavanje s tradicijom, je važno ali nije dovoljno. Mnoge elemente valja, znalački razlučujući, hrabro pronaći u sadašnjosti. Razmatranje evanđelja i njihova povijesnog ustroja potaknulo je da se u korjenitim dokumentima kršćanskoga iskustva prizna neprekidno prisustvo »vjere« i »kulture«, događaja koji potječu od Boga koji je bliz svakom čovjeku kao i činjenica, trenutaka i iskustava koji su naša povijest i naš život.

Iz te tvrdnje izrasta i učvršćuje se onaj stav koji smo ovih godina često zvali »hermeneutskim«.

Hermeneutski stav odnosi se na svaki komunikacijski proces. On je osobito značajan kad je u pitanju komunikacija vjere i odnos prema kršćanskom iskustvu. Zbog toga se on u velikoj mjeri odnosi upravo na pastoral i na njegov temeljni zadatak, evangelizaciju.

Riječi koje izgovara evangelizator i one koje izgovara onaj tko prihvaća ili odbija prijedlog, nisu apsolutni događaj Boga koji se upravlja prema čovjeku i čovjekov prihvata (ili odbijanje) te ponude. One su naprotiv uvijek stvarnost koja pokušava uprisutniti nešto što ostaje neistraživo i neproveren misterij.

Tako s jedne strane prepoznajemo da je znak pomoću kojega otkrivamo otajstvo Boga i čovjekovu odluku, uvijek znak kulturalne naravi. Zbog toga ga valja gledati kao nešto krhko i na neki način relativno. S druge strane skloni izgovarati Isusovo evanđelje u vjernosti koja se zna obnavljati, pod izazovima kulturnih provjera. Nije međutim riječ o pasivnom ponavljanju kršćanskoga iskustva, nego o tome da ga se učini životnim i shvatljivim u drugim kulturama.

Danas je taj zadatak posebice hitan i zahtjevan, budući da živimo u vrijeme široke multikulturalnosti, blizu osoba i povijesti koje dolaze izdaleka s obzirom na naše modele te su, u svojoj različitosti, nositelji zahtjeva i izazova koji su dragocjeni za naše postojanje.

Jasno je da proces evangelizacije ne možemo svesti na jednostavnu lingvističku igru čija je snaga vezana uz tisuće oštromnih lukavosti našega svakodnevnog razgovora. Moć Duha čini tu »riječ« sposobnom da potakne i izrazi vjeru. Sve se to međutim događa u znaku »sakramentalnosti«: ono što se vidi, što se čuje i što se ustanovljuje, objavljuje (ali istovremeno i prikriva) otajstvenu stvarnost koje je znak. To čini

u spletu svakodnevne ljudske logike iz koje se ne izdvaja ni Božja riječ.

Sve to ispunjava svako pastoralno djelovanje i razmišljanje specifičnim zahtjevom: od crkvene zajednice i od svakog evangelizatora zahtijeva se vrlo izvoran stil »vjernosti«. Hermeneutski stav (i s tim u vezi hermeneutska sumnja) odbacuje svaki lik vjernosti koji nastoji reproducirati u stvarnosti ono što smo prihvatili od prošlosti. Takav postupak, koji previše sličí ponavljanju, nije previše mudar i vrlo je opasan, jer izjednačuje događaj i kulturalne izričaje u kojima se uprisutnjuje.

Stav koji valja usvojiti puno je drugačiji. To treba biti izrazito razlučivanje koje valja ostvariti u crkvenoj zajednici pod pouzdanim vodstvom onih koji u zajednici vrše službu vođenja u jedinstvu prema istini, kako bismo hrabro gledali prema naprijed duboko ukorijenjeni u prošlost, u potrazi za riječima i kretanjama koje će u sadašnjosti odzvanjati kao »radosna vijest« za život i nadu svijuu.

3.3. *Potvrđivati navještaj odvažno ga premissljajući*

Govoreći o pastoralu mladih u devedesetim godinama dvadesetoga stoljeća, netko je rekao da je tada nedovoljna pozornost bila upravljena prema poruci.

Ta je prosudba dosta stroga, iako se s njom i mi možemo složiti i priznati kako je potrebno biti odvažan te jasno i odvažno navješćivati radosnu vijest.

Izbor se međutim ne odvija između šutnje i određenog oblika evangeliziranja. Izbor se odnosi na bit: odnosi se na kakvoću i nakanu, a prema tome i na način komuniciranja. Tih se godina na tome mnogo radilo. Ponovno ističemo važnost navještaja, podsjećajući na prijedeni i potvrđeni put.

3.3.1. Kakvoća

Tih je godina velika pozornost usredotočena na provjeru kakvoće navještaja, kako bi se prijedlogu kršćanskog iskustva osigurala sposobnost da odzvanja kao radosna vijest, da bude sposoban oduševiti i podariti smisao i nadu svakodnevnom življenju.

Tako smo proučavali i primjenjivali logično-komunikacijske prosljede koji su prikladni za priopćavanje istine evanđelja na znakovit i vjerodostojan način.

Nije bilo malo poteškoća i nesigurnosti. Sada je taj proces tako ustaljen te predstavlja dragocjenu točku s koje nema povratka, unatoč pokušajima da se u procesu evangelizacije u prvi plan postave deduktivni i objektivni modeli.

Pokušaji popravljavanja i uključivanja dragocjeni su i na svoj način hitni, ali unutar komunikacijske logike koja posebno mjesto daje iskustvu kao izvoru pažnje i čuđenja.

To smo izrazili pomoću formule, koja se može promatrati kao neka vrsta djelatnog sažetka:

- komunikacijski model koji valja izbjeći: »istina je → prema tome mora te zanimati → ako prihvatiš poruku, otkrit ćeš koliko je lijepo...«;
- komunikacijski model koji valja pokušati doživjeti i ostvariti: »lijepo je → prema tome zanima me → pogledajmo... je li to i istina → za mene je to dobro«.

3.3.2. Središnje mjesto Isusa Krista

U evangelizaciji, upravo s obzirom na život, ovih se godina snažno ističe nastojanje da se u svakom navještaju uvijek osigura potpuno i središnje mjesto za Gospodina Isusa.

I to je dragocjeno mjesto s kojeg nema povratka, od kojeg valja premisliti i brigu za sadržaj koja se povremeno s pravom pojavljuje.

Drugačije i ne može biti.

Život »u izobilju« (Iv 10, 10) je priznanje Božjeg vrhovništva nad svakim čovjekom i nad sveukupnom poviješću, sve do priznanja da je jedino u Bogu moguće imati život i radost. Taj Bog, međutim, čiju apsolutnu vlast proglašavamo, jest Bog koji je tu sav za čovjeka. Vjernik je toliko svjestan tog iskustva te Bogu predaje svoju glad za životom i nadom.

Bog Isusa Krista je Bog u kojega se možemo pouzdati. To potvrđuju veličanstvene stvari koje je načinio za svoj narod, a posebice one koje je načinio u Isusu.

Tamo gdje se pojavljuje on, Čovjek Kraljevstva, raspršuje se tjeskoba, nestaje strah od života i umiranja; vraća se sloboda i radovanje životu, u Božje ime.

Zbog toga neprestano pripovijedamo Isusovu povijest i povijest vjere koju je on potaknuo, u skladu s aktualnim crkvenim iskustvom.

3.3.3. Stil: u istom ustrojstvu evanđelja

Pojasnivši sadržaj, u tim smo se godinama upitali »kako« naviještati evanđelje Isusa Krista. Odgovor se ponovno rađa iz sučeljavanja s evanđeljem.

Odatle se rodilo iskustvo i prijedlog koji savjetuje da se u procese evangelizacije uvede komunikacijski ustroj koji je jednak onome u evanđeljima: pripovijedanje.

Evandeoske pripovijesti nisu kronika događaja koji se tiču Isusove osobe, a još manje možemo zamisliti da su navedeni govori stenografski zapis njegovih riječi. Činjenice i riječi su zapis, u sretnom nadahnuću Isusova Duha, iskustva vjere njegovih učenika. Činjenice i riječi nisu komunicirani zato da bi se obavijestilo o nepoznatim pojedinostima, nego zato da se pobude nova iskustva vjere.

Zbog toga su evanđelja, u krajnjem slučaju, dokument prožet vjerom i poviješću, ispunjen događajima koje je moguće dokumentirati, dokument koji obiluje zapisima o kon-

kretnom životu onoga koji piše i onoga koji čita. Taj specijalni model pisanja čini evanđelja sposobnima da pobude brojna iskustva vjere, kao što se dogodilo na početku i nastavlja se događati u životu tolikih osoba.

Prednost izražena prema narativnim modelima potaknula je, u evangelizaciji mladih, na novu lingvističku strukturu: »ljubavni« (govor kojim obično drugome izričemo svoju ljubav) umjesto »matematičkoga« govora (govor kojim obično »znanstveno« opisujemo svoje spoznaje i zahtjevene činjenice svojega postojanja).

Tu perspektivu valja iskušati. Ona zahtijeva razradu komunikacijskih modela i sadržajnih sinteza koje će omogućiti otvaranje prema novome, bez brisanja zahtjeva za sustavnošću i istinom.

Riječ je o zahtjevnom zadatku, ali ta perspektiva predlaže jednu od točaka s kojih nema povratka, koja je bogato opisana u postojećoj literaturi, i na teoretskom planu i u obliku praktičnih prijedloga.

3.4. Crkvena pripadnost

Drugi vatikanski sabor predložio je novi privlačni lik Crkve, koja je decentrirana s obzirom na normativne zahtjeve, provjerena s obzirom na zauzetost za Isusovu stvar, otvorena prema suodgovornosti i na praktičnom području.

Taj je prijedlog naišao na posebno plodno tlo:

- napose je kod mladih i kod pažljivijih odgojitelja potaknuo na oduševljenje i probudio želju da se u tome smislu pokuša nešto učiniti;
- mnogi odgovori su pružali otpor, davali ograničena tumačenja, pokušavali se vratiti unatrag;
- tipična kulturalna pozadina toga razdoblja nije potpomagala mirno pounutarnjenje takve perspektive, već je zaoštravala konkretne pravce rješavanja;

- nije bio ni proširen ni učvršćen formativan model koji bi bio prikladan za potpomaganje i dozrijevanje oduševljenja. Općenito su nestala mjesta na kojima se tradicionalno ostvarivalo uvodjenje mladih u kršćanstvo.

Danas se nemalo mučimo kako bismo osmislili i ostvarili nove prostore koji će moći podržati, ohrabriti i potaknuti ponutarnjenje kršćanskoga iskustva na osobnoj razini.

Ne možemo se međutim ni odreći iskustva crkvene pripadnosti samo zato što smo često preopterećeni poteškoćama, niti ponovno raditi po prijašnjim modelima kao da se ovih godina nije ništa dogodilo i kao da se je dovoljno vratiti nekoliko poglavlja unatrag kako bismo knjigu vjere i života ponovno učinili zanimljivom.

Tema crkvene pripadnosti, njezinoga značenja i uvjeta koji osiguravaju njezino iskustvo jest tema koju valja još proučavati. Nije dovoljno navesti poneku svečanu izjavu kako bi se riješile poteškoće. Čak ni vrlo zanimljivi rezultati koji su plod velikih crkvenih događanja organiziranih posljednjih godina ne mogu utješiti one koji se ozbiljno stavljaju na stranu mladih, svih mladih, a ponajprije najsiromašnijih.

Prije nekoliko godina grupa je predstavljala polazišno mjesto. Danas bi mogla postati prije svega cilj, makar i djelomičan, upravo imajući na umu crkvenu pripadnost, njezino shvaćanje i iskustvo te i takve pripadnosti.

Istovremeno je potrebno uvelike poraditi na ponovnom odgojnom izgrađivanju institucionalnih prostora pripadnosti, kako bi im se povratila mogućnost da dohvate svakodnevni život mladih, a da pritom ne postanu mjesta pasivne pripadnosti. Jednako je to i naročito potrebno kako bi se tim mjestima vratila uloga »odgojnih mjesta«, kako bi se omogućilo da se u nji-

ma doživi autentično iskustvo Crkve, koje će se moći proširiti prema drugim zahtjevnim crkvenim iskustvima.

3.5. *Ususret budućnosti: nekoliko prioriteta*

Ni u kojem slučaju nemam namjeru završiti ovo svoje podulje razmišljanje predlažući neki jasan i raščlanjen prijedlog. Takav prijedlog ovdje baš i nije primjeren: bio bi prevladan postojećim promjenama i onim promjenama koje i ne uspijevamo predvidjeti, upravo u trenutku u kojem bi stigao k čitatelju. Takav je prijedlog i beskoristan, jer su o tome već mnogi pisali, posebice oni koji su ugledniji od mene. Dovoljno je ponovno rasporediti djeliće tolikih prijedloga kako bi se došlo do nečega potpunoga i organski povezanoga.

Nakon što sam se posavjetovao s drugima koji su također razmišljali o istim temama, ovdje ću predložiti shemu prioriteta unutar kojih bi bilo poželjno oblikovati projekte i pripremiti pojedine konkretne pothvate, kako bi se išlo prema pastoralu mladih koji će se znati mudro uklopiti u spomen o onome što je crkvena zajednica doživjela te gledati prema naprijed bez nostalgije ili »mirenja sa sudbinom«.

Predlažem pet prioriteta:

- današnjim mladima ponovno predložiti uzor svetosti
- pripovijedati činjenice i riječi ispunjene nadom
- pronaći misionarsku odgovornost u evanđeoskom izboru poziva
- formirati odgojitelje za svijet koji se mijenja
- ponovno potvrditi hitnu potrebu za stvaranjem projekata: između fantazije i strateškog poduzetništva.

U razvoju tih tema čitatelj će pronaći mnogo toga što je već mogao pročitati na stranicama časopisa »Note di pastorale gio-

vanile«. Nadam se da se neće dosadivati i odustati: ima i novih prijedloga, a posebice bih želio... da se obnovi barem opća perspektiva. Onoga komu se čini da je ušao u složen posao, u poduhvat u kojemu mnoge tvrdnje nisu jasne... jer nije jasno ono što prethodi ovom prijedlogu, molim da bude toliko hrabar te proširi i organizira perspektivu poimanja i pogleda na druga mjesta spomenutoga časopisa na kojima su te teme opširnije opisane.

To je ujedno i ograničenje (i uloga) ovog pokušaja razmišljanja koje samo nastoji odrediti točno mjesto kako bi posebice čitatelja pozvao da misli glavom i srcem.

4. DANAŠNJIM MLADIMA PONOVO PREDLOŽITI SVETOST

S mnogih strana ponovno se čuje snažan poziv na svetost. Naslovnici tog poziva su mladi: svi mladi i mladi ovoga vremena. Onaj tko o tome govori, svjestan je da je odvažna jeka izričitih papinih riječi.

Kako reagirati na taj poziv?

Očito je da ne možemo zanemariti taj glas, tražeći olaka opravdanja za odustajanje. I za naš časopis ta je preporuka osobito važna i u potpunosti odgovara iščekivanjima i osjetljivosti koje su proširene među mladima danas.

Pravo je pitanje nešto drugo, mnogo zahtjevnije. Potiče li taj poziv crkvenu zajednicu da se založi u traženju modela i iskustava duhovnosti i svetosti u novom tisućljeću ili se odnosi samo na poziv da se snažno i hrabro ponovno predloži ono što je dio naše potvrđene baštine?

4.1. *Ponovno definirati lik mladog kršćanina*

Postoji jedno veliko pitanje s obzirom na koje smo pozvani zauzeti određeno staja-

lište i o kojemu ovisi buduće usmjerenje crkvene zajednice. To je drugo lice, ono konkretno, poziva na svetost. Sastoji se u definiranju idealnog lika »mladog kršćanina«.

Onaj tko se zauzeto uključuje u pastoral mladih ima na umu opći cilj: pomoći mladima da postanu kršćani... Što međutim znači danas živjeti kao kršćanin, mladi kršćanin? Što možemo predložiti onomu tko nas pita što se događa s našim životom ako se odluči u potpunosti pouzdati u Gospodina Isusa, poput djeteta koje grli svoju majku?

Ta tema podsjeća nas na mnoštvo mogućih odgovora. Odlučimo li se za neki tradicionalniji, može se govoriti o svetosti, o zreloom religioznom iskustvu, o sveopćem stilu postojanja kao kršćanina. Ono što je problem nisu izričaji koji se rabe kako bi se na to podsjetilo, nego naprotiv općenito značenje toga izraza i njegovo smještanje među normativne zahtjeve i kulturalno sučeljavanje.

Dolazimo iz razdoblja u kojemu smo znali sve o konstitutivnim dimenzijama kršćanskoga bivstvovanja i to smo dalje sa sigurnošću prenosili. Problem zapravo nije bio cilj, nego osobna dosljednost s obzirom na taj cilj. Zatim se posljednjih godina, pod utjecajem kulturalnih promjena i snažne hermeneutske svijesti, ta sigurnost raspršila. Nesigurnost se odnosi na sam cilj i tek poslije toga – u stavu krajnjeg osobnog relativizma – na sukladnost s ciljem.

Možemo zamisliti način kršćanskoga bivstvovanja koji bi morao nužno proizvesti ono što se tijekom dugih godina života Crkve postupno iskušavalo, učvršćivalo i predlagalo... ili nas ipak duboke promjene ovoga našeg kulturalnog razdoblja potiču da sve to ponovno, od početka premislimo?

Odgovori su brojni i različiti. Dovoljno je pogledati oko sebe da bi se to ustanovilo.

Valja hitno nešto izabrati.

4.1.1. Postati »kršćani« ili biti »mladi kršćani«?

Prvo se pitanje postavlja kao pretpostavka.

Gornji podnaslov nastoji to izraziti u obliku izazova. Tražimo li način da budemo kršćani koji odgovara svim razdobljima i koji se, uz postupne prepravke, može prilagoditi mladima, priznajući to što su oni u ovo vrijeme mladi samo djelomičnom i prolaznom fazom postojanja? Ili pak, nasuprot tome, moramo priznati i neospornu izvornost toga što je netko mlad u ovo vrijeme te zaključiti kako je nužno razmišljati o svetosti, duhovnosti, kršćanskom životu gotovo kao po nekom »jelovniku« po mjeri pojedinih subjekata?

Postoje li alternative za te dvije suprotnosti?

Ovako izrečene, izgledaju kao teoretske i, prema tome, nepomirljive stvarnosti. U praktičnom je životu međutim vrlo malo potrebno kako bi se stvarno ustanovilo da li se usmjeravamo prema jednom ili drugom stanju, u tisućama preporuka koje obilježavaju naše odgojno i pastoralno služenje.

Na to pitanje nudimo odgovor pomoću nekoliko pokazatelja koje valja promatrati jedinstveno.

Prije svega je potrebno potvrditi nezamjenjivu ulogu crkvene zajednice koja predstavlja konkretno i svakodnevno mjesto na kojemu se »uživo« susreće kršćansko iskustvo.

Prijedlog nije neki intelektualni pothvat niti ponuda razrađenih sadržaja spremnih za uporabu, nego susret s prijateljima, svjedocima u svome životu, uzvišeni i znakovit interpersonalni odnos. Kršćanska je zajednica neka vrsta »majčine utrobe« koja hrani i podržava svako naše iskustvo vjere i pomaže mu da dozrijeva.

Traženje i sučeljavanje između tradicije i sadašnje osjetljivosti, između neodrecivih

zahtjeva i kulturalnih modela u kojima se to traženje i sučeljavanje izražava... odvija se u »majčinoj utrobi« konkretne zajednice, koju je moguće iskustveno i znakovito doživjeti. Rezultat je tako način da se bude kršćanin u današnjem vremenu, vjeran tradiciji i potpuno uključen u duboke kulturalne promjene koje se upravo odvijaju i koje se tumače u svjetlu vjere.

Uloga crkvene zajednice uistinu je uloga roditeljice. Crkvena je zajednica uporište u traženju, pomoć pri donošenju odluka, ona koja predlaže način bivstvovanja i djelovanja koji zna povezati usmjerujuću ulogu tradicije i novost življenja mlade osobe u tom razdoblju.

Rezultat je način na koji živi kao kršćanin i kao svetac za danas. Ne tražimo kršćane po mjeri koja je približna mladom čovjeku. Tražimo lik kršćanina u kojemu se današnji mladi čovjek može radosno prepoznati i u kojemu može svima ponuditi zraku budućnosti.

Na taj je način moguće osigurati dimenziju koja je hitno potrebna upravo danas, a to je sučeljavanje među naraštajima. Sučeljavanje postaje obostrano obogaćenje. Odrasli potiču mlade da bolje kontroliraju spontanu mladenačku emotivnost. Odraslima se pomaže da gledaju prema budućnosti, odričući se onih nostalgicnih i učestalih stavova koji malo-pomalo mogu postati oslonac i sigurnost.

4.1.2. Tko je kršćanin?

Kakav uzvišeni lik svetosti možemo ponuditi mladima u današnjoj crkvenoj zajednici? Tko je kršćanin? Onaj oduvijek i onaj kojega možemo ponovno izraziti u mladenačkoj situaciji?

Kršćanski život je potpuno i besplatno povjerenje u Boga u Isusu. Stoga je korijen kršćanskoga života u svijesti, koja se glasno proglašava na svim razinama, da je Bog

jedini Gospodin. Spašeni smo po križu Uskrsnuloga, jer je naš život u potpunosti i obilno procvjetao upravo kad je izgledalo da sve potpuno propada. Živi smo zahvaljujući Božjem daru, po Isusovoj smrti. Nismo kršćani samo zato što nastojimo učiniti nešto dobro i mudro za život svih ljudi, zalažući se na društvenom području ili u ozbiljnom i odgovornom političkom poslu. Nismo kršćani zato što se ponašamo dobro s etičkoga gledišta i zato što obdržavamo zapovijedi i sve druge propise. Nismo to niti zato što pripovijedamo Isusovu povijest za život ljudi. Istinski smo kršćani »samo ako se odlučimo klanjati Bogu u njegovoj apsolutnosti; samo ako ga nastojimo žarko ljubiti naoko potpuno nerazmjerno našim snagama. Ako se zanimivši predamo pred njegovom neshvatljivošću i prihvatimo tu predaju spoznaje i života kao događaj najviše slobode i vječnoga spase-nja« (K. Rahner).

Priznajemo da je Bog radikalno drugačiji od svih drugih stvarnosti koje postoje na našoj zemlji. Nije jedan od mnogih naših sugovornika. Nije ni ona naša posljednja rezerva koja nam služi zato da izravnamo račune u kritičnim situacijama. Jedino je on istinska stvarnost. Pred njim postaje nestvarnim sve ono što držimo stalnom i trajnom stvarnošću.

On je veliki »san budućnosti«, neshvatljivo otajstvo, uvijek prisutan, onaj koji sve drži i svime upravlja, upravo dok sve relativizira.

On nam upućuje riječ. Strovaljuje nas u šutnju, tamo gdje riječi više nisu dovoljne.

Potječemo od korijena koji nismo posijali; hodočastimo stazom koja nestaje u neshvatljivoj Božjoj slobodi. Protegnuti smo između neba i zemlje i nemamo ni pravo ni mogućnost odreći se nijedne od tih dviju činjenica. Ne znamo niti apsolutno sigurno kako se naša sloboda konkretno usmjerava u igri našega postojanja.

Kršćansko je postojanje stoga skok u beskrajni Božji ponor, u Isusu, jedinom imenu u kojemu smo pozvani živjeti iz solidarnosti s njegovom smrću i uskrsnućem, i u majčinoj utrobi crkvene zajednice, koja je pomoć, sakrament, voditeljica naše is-povijesti vjere i života.

Naša nada može se prakticirati i osjetiti samo pomoću onog temelja koji ne možemo ni shvatiti niti njime upravljati.

Priznavanje Isusova križa potiče kršćanina da živi uronjen u otajstvo, odvojen od tolikih stvari koje očaravaju njegove prijatelje, sposoban da se usredotoči na ono što je važno, pun nostalgije za budućnošću koju žudno iščekuje i s trepetom anticipira.

Istovremeno međutim živi s nogama čvrsto na zemlji. Žarko ljubi svoju zemlju. Za nju se zalaže, zajedno sa svima koji ljube život i žele da bude izobilan i sretan za sve. Zna da je punina sreće rezervirana za onaj čas kad se konačno vrati kući. U međuvremenu je se ne želi odreći i traži je, ispu-njen čežnjom onoga tko je žedan i tapkajući napreduje prema izvoru svježe vode.

Osjeća nostalgiju za kućom Očevom – koja je njegovo prebivalište i rezultat svih njegovih snova – ali se nimalo ne žuri da stigne u nju. Zna da ne može pjevati Gospodinove hvalospjeve dok prolazi putovima ovoga svijeta, pa ipak radosno i s mladenačkim oduševljenjem sudjeluje u blagdanskim pjesmama koje prate događaje naše povijesti.

Jedna slika pomaže da se izrekne ova čudna izvornost: kršćanin je onaj tko »sjedi za stolom sa svima – kao samotnik«. Kako bi se otkrilo značenje tog izraza, pozivam Vas da pomislite na one posebne osobe koje od vremena do vremena imamo čast susresti. Znaju se smijati i šaliti sa svima. To su osobe čije je društvo dobrodošlo i traženo. Ponekad se međutim izdvajaju iako ostaju usred mnoštva: čini se da nji-

hova misao slijedi ona teška pitanja koja zahtijevaju razinu koncentracije koju zamor mnoštva ne uspijeva osigurati. Nisu samotnici željni šutnje kao da je to normalan uvjet postojanja. Oni su... samotnici u uvjerenom i radosnom društvu sa svima. Kršćanin je takav čovjek.

Njegova vjera i prožetost nadom potiču ga da snažno uroni u život svijui. Ne traži zaseban stol kad sjeda za objed, jer mu je društvo s drugim sustolnicima drago i ima za njim potrebu. Ima međutim osjetljivost, intuicije, zanos. Priznaje zahtjeve i uočava hitne potrebe koje ga sile na izvornu, uznemirujuću riječ.

Kad se svi prepuste očaju, zna uputiti riječ nade koja pomaže da se nastavi ići dalje. Kad prevladava uvjerenje da su se konačno riješili svi problemi ili da se barem ima ključ budućnosti, čvrsto stojeći na zemlji presigurne snove svodi na pravu mjeru.

Zna govoriti o smrti i životu. Predlaže sučeljavanje sa smrću kako bi se istinski zalovio život. Iznova promiče pobjedu života kako bi svima povratio radost da su gospodari života sve do smrti.

4.2. *Nekoliko pastoralnih dimenzija koje valja iznova potvrditi*

Onaj tko sudjeluje u očaravajućem događaju pozivanja današnjih mladih na svetost, ne zadovoljava se razumskim kriterijima niti mu je dovoljan idealni lik kršćanina koji je sposoban poći u korijene njegova vjerničkog iskustva. Potrebne su mu smjernice koje će voditi njegov prijedlog.

Iskušali smo tri takve pastoralno obilježene smjernice, razmišljajući o aktualnom životu Crkve iz upravo naznačene perspektive. Ovdje ću ih ponovno opisati.

4.2.1. Dozrijevanje u svetosti je put kojim valja ići

I na području svetosti i kršćanskoga života valja priznati danas prošireni zahtjev

o »pravu na mladost«, kako bi se premislio prikaz mladoga kršćanina koji je »mlad danas«. U toj je perspektivi važno ustvrditi kako je i kršćansko postojanje proces rasta (na svim razinama), a ne činjenica čije postojanje i nepostojanje (ili postotke prisutnosti i odsutnosti) valja provjeravati.

Valja se stoga snažno prisjetiti polaganog i postupnog stvaranja stanja napetosti, procesa, hoda. Svetost, kao ljudska zrelost kojoj je mjera i izričaj, zasigurno nije nešto što valja osvojiti jednom zauvijek. To je naprotiv postupan hod, obilježen nesigurnošću i krhkim i neodlučnim ritmom koji je tipičan za svakodnevni život.

Na tom putu biti mlad danas se ne može držati nekim provizornim i prijelaznim stanjem u iščekivanju da se dode do one zaključne egzistencijalne situacije (za koju se uostalom ne zna kakva je, budući da jedino smrt označava zaključak hoda dozrijevanja neke osobe). Svatko je »svet« (zauzeti kršćanin) po onome što jest, u dobi u kojoj živi i ne postoji uporišni parametar koji proizlazi iz druge dobi i iz drugoga životnog izbora koji bi trebao poslužiti kao provjera.

4.2.2. Kršćanski život između poznavanja, emocija i odgovornosti

Nalazimo se u razdoblju u kojemu izgleda prevladava emotivna dimenzija, kao pravac provjere i prijedloga. To je važna tvrdnja. Premišljajući kršćansku svetost i postojanje, ne možemo je zanemariti. Držimo međutim kako valja hitno ponovno stvoriti novo tkivo refleksivne i kritičke sposobnosti, neku vrstu platforme brižne razumnosti, kao temeljni uvjet za postupno kršćansko dozrijevanje.

Pozornost prema takvoj razumnosti koja razmišlja i u prijedlogu i iskustvu svetosti nije moguće jednostavno poistovjetiti s danas proširenom nostalgijom za modelima u kojima prevladava kognitivni vid, kao da

bi bilo dovoljno nešto dobro »poznavati« da bi se dobro živjelo, ili prema modelima u kojima se etička kriza može svesti na kognitivnu krizu. Poziv na razumnost, kao važnu dimenziju kršćanskoga postojanja, ne želimo tumačiti u tom smjeru. Za nas je tu riječ o »mudroj razumnosti«, koja je usmjerena prema uočavanju hitnosti ispravne izražajne sposobnosti (u riječima i činima) vlastite vjere, kako bi se ta ista vjera izrekla u crkvenoj zajednici, u skladu sa svjedočenjem svijju (u prošlosti i u sadašnjosti); o razumnosti koja je sposobna dati prostor emocijama i osjećajima koji su tako važni u kvalitetnom životu pojedine mlade osobe.

4.2.3. Ispravak subjektivizacije

Današnje vrijeme uvodi modele kršćanskog postojanja u kojemu pretjerano i opasno prevladava osobna subjektivnost. Iskustvo vjere s mukom postaje autentično etičko iskustvo. Religiozno zalaganje ostavlja u drugom planu društvenu i političku pozornost i odgovornost i, obrnuto, uslijed hitnosti problema, pojavljuje se čudna samodostatnost. Susret s Gospodinom Isusom pretvara se u vrlo osobna iskustva, u kojima prevladava oduševljenje ili pritisak skupine. Liturgijski i sakramentalni život slabo pokazuje zreli i skladno povezanu sliku duhovnosti. Poznavanje sadržaja vjere, unatoč čak i krajnjim naporima, još je uvijek u mnogočemu manjkavo.

Jedno od očitovanja proširene subjektivnosti je snažna težnja prema stavovima religioznog sinkretizma.

Ne bi nas trebalo zabrinjavati sve što je povezano sa sinkretizmom. On može postati i priznavanje značenja drugih vjerskih iskustava, a to može pomoći da se na razborit način nadvlada težnja prema fundamentalizmu.

Naravno, ne možemo zaboraviti da su korijeni – koji ne opravdavaju iako poma-

žu da se shvati – te pretjerane subjektivizacije upravo u krajnje objektivističkom modelu u kojem je predstavljen kršćanski život: bilo bi čudno tražiti lijek, ponovno uspostavljajući one oblike djelovanja koji su uzrokovali poremećeno djelovanje.

Postoje naprotiv unutarnje kontrole, koje kršćansko iskustvo vode u smjeru zrelosti.

Mogućnost ispravljanja sinkretizma i subjektivizacije sastoji se npr. u ozbiljnom i raspoloživom otkrivanju proročke snage evanđelja kako se sučeljavanje s kulturom ne bi svelo na neku operaciju dobrog smisla i nagodbe koje uklanjaju zahtjev za radikalnošću.

To će ponovno otkriće pomoći da se zauzmu stajališta pred provokacijama i izazovima koje nam svakodnevni život neprekidno postavlja, a da se pritom ne upadne u fanatična viđenja, nego znajući izbjeći i rizik ograničavajuće izvještacene pristojnosti koja nema ništa zajedničko s evanđeljem.

Osim toga, sposobnost reagiranja na izazove koje postavlja svakodnevni život, nudi trajno preispitivanje kao odlučujući i istovremeno krhki kriterij vlastitoga vjerničkog iskustva. Kršćanin živi svoju vjeru u isprepletenosti osobnoga i zajedničkog postojanja. Neprekidno je obilježava na razini osobne unutarnjosti i u društvenoj i političkoj dimenziji.

Ukratko govoreći međutim, kontrola prema rizicima subjektivizacije proizlazi iz ponovnog prijedloga onog stila kršćanskog postojanja koji smo ovih godina ustanovili (a ponekad i zaboravili) u izričaju »integracija između vjere i života«.

Kao što nam je poznato, integracija između vjere i života znači ponovno organiziranje osobnosti uz Isusa Krista i njegovu poruku, što je posvjedočeno u sadašnjoj crkvenoj zajednici, ponovno ostvarivanje koje je ostvareno tako da se Isusa Krista promatra kao »odlučujuću osobu« s obzirom na vrednovanje i praktični život.

Svi važni elementi su tu. U središtu je Isus Krist, kojega se susreće i prihvaća kao »spasitelja«, sve dok ne postane »odrednica« našega postojanja.

Prihvaćanje Isusa Krista kao uporišta u osobnom sustavu značenja ne može se živjeti kao odgovor s još jednim poticajem više, koji se nadodaje drugima na kojima osoba ponovno izgrađuje svoj identitet.

Ne može se držati ni nekom izmjeničnom vrednotom s obzirom na druge koje su samostalno razrađene, nekom vrstom nemilosrdnog suparnika koji postavlja prepreke organiziranju osobnosti.

Formula »upotpunjenje vjere i života« podsjeća da oslanjanje na Isusa Krista pri izradi osobnog identiteta, djeluje kao središnje iskustvo obdareno svojim istinoljubivim ustrojem, koje reorganizira kognitivne procese i one koji pomažu pri tumačenju i djelovanju.

5. PRIPOVIJEDATI ISKUSTVO

Živimo u vremenu u kojemu se čini da su beznađe ili pomirenje sa sudbinom jedina moguća reakcija na ono što ustanovljujemo i iskustveno doživljavamo. Često tražimo razloge nade zato da bismo preživjeli, ali imamo dojam da smo prisiljeni prikloniti se obećanjima koja je teško kontrolirati, a još teže provjeriti. Na tu situaciju, kad »mnogi muškarci i žene izgledaju dezorijentirani, nesigurni, bez nade, i nemali broj kršćana dijeli to stanje duha«, vrlo realistično podsjeća papina pobudnica *Crkva u Europi* (br. 7).

Ta nas tvrdnja izaziva kao učenike Krista rassetoga. Zalaganje se odnosi na sve dimenzije svakodnevnog postojanja i na svaki pastoralni zadatak. Na području pastorala mladih ta tvrdnja predstavlja hitan zadatak.

I prvi su učenici prošli kroz mračno razdoblje beznađa, kad je izgledalo da je sve

završeno na najgori način, nasilnom Učiteljevom smrću. Ali sve se izmijenilo kad im je Duh povratio radost budućnosti, u iskustvu Uskrsnuloga. I mi smo, poput tih prvih učenika, zauzeti kako bismo ponovno doživjeli i danas ponovno otkrili onu riječ nade koja je odzvanjala u apostolskoj crkvenoj zajednici u vremenima koja zsigurno nisu bila tužnija od današnjih: »Ne boj se! Ja sam Prvi i Posljednji, i Živi! Mrtav bijah, a evo živim u vijekove vjekova te imam ključ Smrti, i Podzemlja« (Otk 1, 17-18).

Nije međutim dovoljno oduševljenje i općenita dobra volja. Potreban je jasan i kompetentan smjer kako bi se od pastorala mladih načinilo veliko pripovijedanje nade.

5.1. *Ozbiljna dijagnoza*

Prvo što treba učiniti odnosi se na način govora o nadi koji izbjegava lagane izričaje i neutemeljene dijagnoze, kako bismo se naučili sučeljavati s beznadnim činjenicama s kojima se svakodnevno susrećemo.

Moramo hrabro tumačiti te beznadne činjenice koje predstavljaju izazov nadi. Kako bi se to učinilo, valja nužno prodrijeti u dubinu činjenica da bi se uspješno razlučiti razloge za beznađe, koji su posljedice ustrojstvenih i kulturalnih razvoja i uzroke beznađa koji su plod loše volje pojedinih osoba.

Uistinu je zanimljivo sučeliti se s drugim razmišljanjem koje se može naći u uvodu pobudnice *Crkva u Europi*. Ono polazi od tumačenja stanja proširenog beznađa, promišljajući zatim o evanđelju, o hitnosti njegova naviještanja i o njegovoj kakvoći upravo unutar tih izazova.

Podsjećam na nekoliko znakovitih mjesta.

»Među vidovima tog stanja, od kojih su mnogi često spominjani tijekom sinode, htio bih posebno spomenuti *gubljenje kršćanskog spomena i baštine*, praćeno nekom vrstom praktičnog agnosticizma i vjerske

ravnodušnosti, zbog čega mnogi Europljani ostavljaju dojam da žive bez duhovnih korijenja i poput baštinkâ koji su se ponijeli rasipnički prema nasljedstvu koje je na njih prenijela povijest. [...]

To gubljenje kršćanskog spomena prati svojevrsni *strah od budućnosti*. Slika sutrašnjice često je nejasna i nesigurna. Budućnosti se više boji no što ju se želi. Među zabrinjavajućim znakovima toga stanja su, među ostalim, nutarnja praznina, koja muči mnoge osobe, i gubljenje smisla života. Među izraze i plodove te egzistencijalne tjeskobe ubrajaju se, osobito, dramatično opadanje broja rođenih, opadanje broja zvanja za svećeništvo i posvećeni život, kao i teškoća, ako ne i izravno odbijanje, da se donesu doživotne odluke, uključujući i sklapanje braka.

Susrećemo se s raširenom *rascjepkanošću postojanja*, prevladava osjećaj samoće, umnažaju se podjele i suprotstavljanja. Među ostalim znakovima takvoga stanja stvari, u današnjim se europskim prilikama može vidjeti ozbiljna pojava obiteljskih kriza i slabljenje samog shvaćanja obitelji, nastavljanje ili ponovno rasplamsavanje etničkih sukoba, ponovno buđenje rasizma, međuvjerske napetosti, egocentrizma u koji se zatvaraju skupine i pojedinci, porast opće etičke ravnodušnosti i grčevita borba za osobne interese i povlastice. U očima mnogih proces globalizacije koji je u tijeku, namjesto većem jedinstvu ljudskog roda, vodi opasnosti da u njoj prevlada pristup koji će slabije potisnuti na rub i povećati broj siromašnih u svijetu.

Usporedo sa širenjem individualizma opaža se *sve veće slabljenje solidarnosti među ljudima*: dok razne karitativne ustanove obavljaju hvalevrijedan rad, zamjećuje se slabljenje osjećaja solidarnosti, te se mnoge osobe, premda imaju zadovoljene materijalne potrebe, osjećaju sve usamljenije,

prepuštene samima sebi i lišene ljudske topline i pomoći.

U korijenu toga gubljenja nade jest *pokušaj da se dade premoć antropologiji bez Boga i bez Krista*. Takav način razmišljanja doveo je do toga da se čovjeka smatra 'apsolutnim središtem stvarnosti', lažno ga uzdižući do mjesta koje pripada Bogu, zaboravljajući pritom da nije čovjek stvorio Boga, već je Bog stvorio čovjeka. [...] Europska kultura odaje sliku 'tihe apostazije' sitog čovjeka koji živi kao da Bog ne postoji.« (*Crkva u Europi* 7-10)

Sve to valja premisliti u konkretnoj situaciji u kojoj se nalaze mladi i po mjeri raznih kulturalnih i društvenih okolnosti u kojima žive mladi.

Dokument posljednjega općeg sabora sestara Kćeri Marije Pomoćnice, koji je izabrao, kao opću perspektivu projekta obnove koji je povjeren tom redu, zalaganje u svjedočenju nade na svim područjima suvremenoga svijeta, govori vrlo konkretno o tim situacijama beznađa o kojima valja voditi računa: »Naše je vrijeme složeno i puno kontrasta, prožeto pojavama koje određuju promjenu razdoblja. Svjesnije smo uočile stvarnost globalizacije – ne samo kao ekonomsku, nego i kao društvenu i političku pojavu – u sveopćosti kulturalnih i religioznih modela i problematika koje se odnose na naš planet u njegovoj sveukupnosti. Situacije ambijentalne neravnoteže, svjetskog proširenja tržišta i resursa, konkurentnost i daljnjeg slabljenja slabo razvijenih nacionalnih ekonomija, rastuća razlika između bogatih i siromašnih zemalja i pojava novih oblika ekonomskog osiromašivanja te iskorištavanje maloljetnika veliki su izazovi s kojima se svakodnevno sučeljavamo. Globalizacija izjednačuje modele života i kulture, nadahnuća, ponašanje ljudi i, istovremeno, stvara podjele i nepravde koje pogađaju cijele narode.« (21. OS KMP, 18)

5.2. *Pastoral mladih koji zna povratiti nadu*

Ne možemo živjeti bez nade: postojanje bez nade bilo bi ispražnjeno do beznačajnosti i postalo bi nepodnošljivo. U zalaganju za povratak i učvršćivanje nade, današnji pastoral mladih ponovno pronalazi jednu od svojih prvenstvenih zadaća i, posebice, opću perspektivu od koje valja razmišljati o samom sebi i svojim odgovornostima. Na to jako dobro podsjeća velika smjernica latinskoameričke Crkve koja želi »pastoral mladih [...] radosti i nade, koji prenosi radosnu vijest spasenja svijetu koji je sve češće žalostan, potišten i beznadan, u potrazi za oslobođenjem« (Puebla. *L'evangelizzazione nel presente e nel futuro dell'America Latina*, 1205).

Lako je nabrojiti koje su to zadaće. Svatko pronalazi prigodu da doda neku novu hitnu potrebu, čim promotri popis koji mu je predan.

Postaje nam jasno da je, u vrijeme rascjepkanosti, uistinu rizično prihvatiti pojedinačno te zadatke, kao da je riječ o izdvojenim ulomcima na čijoj organizaciji i ponovnom spajanju svatko pokazuje svoju osjetljivost.

Potrebna nam je ujedinjuća perspektiva, sposobna stvoriti sklad raznim potphvatima koji su razrađeni pod utjecajem hitnih problema i savjeta.

Nekada smo sve gradili na odgojnom zalaganju, na traženju ustroja i iskustava koji su sposobni postati prijedlog. Zatim je došlo razdoblje otkrića politike i poličkog djelovanja. Bila su to vremena u kojima smo mnogo toga uložili u skupine. Ponovno je otkrivena Božja riječ, promaknuti su molitveni modeli i razmatranje Božje riječi.

Danas snažno odjekuje poziv na svetost i na ponovno otkrivanje duhovnosti koja je prikladna za teološku i antropološku obnovu.

Sve su to osobito važne teme i potreba za njihovim hitnim rješavanjem nije nikada prestala. Ono što bi se moglo izvorno promotriti jest poziv da neke od njih postanu ujedinjuća načela drugima.

Izbor ovisi posebice o hitnosti trenutka.

Ponovno učvršćivanje nade, u vrijeme proširenog beznađa, može predstavljati načelo izvornog i aktualnog ponovnog ujedinjenja: pomaže da se ponovno uoče zahtjevi koji oduvijek postoje kao i oni noviji, po načelu ponovnog organiziranja koje je snažno usredotočeno na danas, na znakove vremena, kao što se nekoć govorilo, u pozitivnom smislu i kao provokacija.

Oko nade je moguće ujediniti sveukupan odgojni rad koji se provodio ovih godina, ponovno osposobljujući za realnu pažnju prema situacijama, radosno prihvaćajući poziv prema obnovljenoj i hrabroj evangelizaciji, jer jedino u Isusovo ime možemo ojačati nadu, potvrditi poziv na svetost, jer jedino »duhovni« muškarci i žene, oni koji pripovijedaju o nadi u svome životu, mogu u svakodnevici promicati stil vjerodostojnog i znakovitog postojanja te, napokon, ponovno promicati nadu crkvene skupine i zajednice, kako bi se imala konkretna mjesta na kojima se može doživjeti iskustvo nade.

U pripovijedanju nade važne su mnoge činjenice: nada se ne oslanja na riječi; riječi služe samo tumačenju činjenica.

Stoga se onaj tko želi pripovijedati nadu zalaže za ostvarivanje djela nade: rekonstrukciju prihvaćanja i iskustvo »otajstva«, prihvaćajući ritam vremena otajstva, besplatnost, praštanje. To otajstvo je uvelike drugačije od »odmah« koje se naglašava u današnjici usredotočenoj na »odmah«.

Onaj tko nastoji pripovijedati nadu istovremeno uočava radosnu odgovornost u prepoznavanju brojnih činjenica nade koje su već u tkivu svakodnevnog života.

Onaj tko želi pripovijedati nadu u znakovitim i vjerodostojnim riječima nastoji prije svega postići da odjeknu već postojeće riječi: činjenice (dogadaji, osobe, svjedočenje...) koje već govore o nadi.

6. OBNOVITI MISIJSKU ODGOVORNOST U IZBORU POZIVA

Sve donedavno, kad se govorilo o »pozivu«, pozornost je bila gotovo isključivo upravljena na svećenički poziv i na poziv za (muški i ženski) redovnički život. Danas, srećom, izraz »poziv« označava nešto zajedničko svakom čovjeku i svakom kršćaninu. To smo otkrili i iskustveno doživjeli kad smo postupno postali svjesni da je kršćaninov poziv jedinstven, iako ga se živi na tisuću jednako dostojnih puteva u službi obostranog promicanja.

Sve se to na odlučujući način odnosi i na pastoral mladih.

Danas je općenito prihvaćena bliska povezanost pastoral mladih i pastoral zvanja.

Zalaganje prema budućnosti ovisi o ostvarivanju tog uvjerenja u svakodnevnom životu, u oba područja i posebice u tome da pastoral mladih i pastoral zvanja ispuni snažnom i odvažnom misijskom osjetljivošću.

Drugim riječima, nije riječ o tome da se tradicionalnom pastoralu mladih doda nešto što mu nedostaje, nego da se stubokom premisli pastoral mladih i pastoral zvanja, u obostranom jedinstvu i u perspektivi obnove koja će osigurati dijalog, obostrano obogaćujuće sučeljavanje i nadasve sposobnost za preuzimanje novih odgovornosti.

Kategorija obostrane obnove sastoji se od misijske dimenzije.

Pastoral mladih i pastoral zvanja zalažu se u zadaćama koja su snažno misijski obilježene.

Ovdje bi se moglo podsjetiti na mnoge pojedinosti. Doista, postoje brojni teksto-

vi i osobito vrijedna iskustva sučeljavanja. Ovdje ću spomenuti samo neke od njih.

6.1. Premisliti kakvoću zvanja

Prvi oblik sučeljavanja predstavlja zalaganje da se shvati, u dijalogu, koje je središte izbora zvanja, kako bi se zvanju udijelio snažan misijski odjek.

Kako bi se izbjeglo da pastoral mladih, pastoral zvanja i misijsko zalaganje idu svaki svojim putem, međusobno se ignorirajući ili se ujedinjujući jedino u vanjskim očitovanjima, traži se usmjerenost prema nečemu što će osigurati duboko jedinstvo i što će istovremeno potpomagati specifičnost i različitost.

Takva zajednička sastavnica postoji. Živjeli su je, na neki način, svi Isusovi učenici, u dugom hodu crkvenoga života. To moramo otkriti i živjeti unutar osjetljivosti i izazova koje nam upućuje današnje vrijeme.

To je oduševljeno sudjelovanje u Isusovoj stvari, kao konkretan izričaj njegovoga središnjega mjesta u kršćanskom postojanju.

Kako bi se otkrilo koji je to uzrok i što znači postaviti Gospodina Isusa u središte našega života, moramo razmatrati evanđelja.

Evanđelja nam o Isusu ne govore tolike stvari koje bismo inače rado poznavali. Jedno međutim kažu vrlo snažno i sigurno: Isus je onaj koji je osobito oduševljen za jednu posebnu stvar.

Ono za što je Isus zauzet vrlo je jasno, to ga je oduševljavalo kroz čitav njegov život i dovelo ga sve do smrti na križu: tamo gdje je smrt rađa se život, u ime Boga i na slavu Bogu. Kao što je on sam izjavio, došao je zato da svi imaju život »u izobilju« (Iv 10,10). To je »lijepi biser« za čiju kupovinu valja biti spreman prodati sve ostalo (Mt 13, 45-46).

Zadatak koji mu je Otac povjerio, Isus predaje svojim učenicima. Isus kaže svojim prijateljima: »Kao što mene posla Otac,

i ja šaljem vas« (Iv 20, 21). Karika za kariikom, izgrađuje se veliki lanac osoba koje se zalažu za spas svijeta. Učenici pozivaju druge i šalju ih. Tako se lanac pozvanih produljuje: novi učenici pozivaju druge s jednakim zanosom s kojim su izrekli svoj »da« na poziv, i šalju ih. Zadatak koji nam je povjeren isti je onaj koji je oduševio Isusovo postojanje: život.

Na tom zadatku kršćanin mjeri svoje postojanje. Živimo i postojimo zato da bismo nastavili služiti životu, kao što je to činio Isus.

To uvjerenje, pronađeno u vjernosti evanđelju koju su živjeli Isusovi učenici, pomoglo nam je ovih godina da formuliramo neku vrstu velikog cilja povezanog s pozivom: u Isusovo ime, koje se radosno i u postupnoj svijesti ispovijeda, učiniti od svoga postojanja potpuno služenje životu sviju, kako bi to bio pun i obilat život te u povjerenju Božjem otajstvo pronađe temelj nade koja zna ići i dalje od smrti.

Na taj se cilj na jedinstven način usmjera pastor mladih i pastor zvanja. Zajednički pronalaze onu misijsku dimenziju koja ih treba obilježiti u dubinu.

Kršćanin živi s vrlo instančanom osjetljivošću prema životu i njegovim očitovanjima. Odgonetava njegovo uznemirujuće prisustvo, čak i kad mu se sve čini mirnim. Uočava krik koji se uzdiže iz tolikih ljudi koji su napušteni, podjarmljeni, rastuženi neriješenim traženjem razloga za život i za nadu. To jasno i razgovjetno osjeća, čak i onda kad odzvanja tek prigušeno i uz smetnje.

Njegovo oduševljenje za život postaje »susjećanje« za život sviju: strpljivo i brižno zalaganje kako bi svi imali život u izobilju.

Tako svaka odluka s obzirom na poziv, ona normalna svakoga kršćanina i ona posebna za posvećeni život, postaje snažno misionarska.

Ne traži obraćenike, nego promiče život sviju.

6.2. *Ponovno razmisliti o procesima formacije*

Osposobiti mlade kršćane da svoj život i život drugih ljube tako snažno te budu spremni izgubiti život kako bi ga svi imali u izobilju, svakako nije lako. Na tom području i pastoral mladih i pastoral zvanja trebaju se u mnogočemu obnoviti.

6.2.1. *Obnovljeni model duhovnog postojanja*

Modeli kršćanskog postojanja u kojima smo odrasli općenito su neuravnoteženi prema budućnosti. Svakodnevni život funkcionira kao neka vrsta kamena kušnje, u kojemu valja pokazati želju za vječnošću i izabrati sukladno toj perspektivi. Svijest o poteškoćama koje pogađaju projekciju svakodnevnog života prema njegovom konačnom svršetku potiče na umnažanje kontrole i prijedloga.

U tom viđenju svakodnevni se život ne drži resursom nego problemom. Resursi su sva formativna pomagala koja znaju kontrolirati život, koja potiču na to da se negdje drugdje smjeste vlastiti projekti, koja osiguravaju sposobnost prijelaza od provizornog do konačnog, od svakodnevnog do vječnog, od sadašnjeg do budućeg.

Onaj tko se naprotiv slaže s predloženim ciljem prepoznaje u životu, u osobama, u svojim snovima, iskustvima, projektima, veliki resurs za angažman prema još višim ostvarenjima. Od svoga života možemo načiniti služenje puno života jedino kad naučimo ljubiti ovaj život za nas, kako bismo postigli te ga i drugi uzljube.

To je u biti pitanje usmjerenja života po iskustvu Isusova Duha. Priznavanje života kao formativnog resursa – zbog teoloških razloga – otvara se prema obnovi duhovnosti.

6.2.2. Biti i djelovati protiv struje

Poziv da se upotrijebe raspoloživi resursi kako bi se zavolio život, može se činiti u najmanju ruku čudnim, posebice kada je riječ o današnjim mladima koji ljubav prema životu nose u svojoj krvi i udišu je u kulturalnim modelima koji ih okružuju.

Riječ je o odgoju za ljubav prema životu po evandeoskoj logici: ljubav prema životu postaje zanos zato da svi imaju život po evandeoskom modelu, jedinome koji daje autentičnost životu i služenju životu i koji se nužno izražava u ritmu svakodnevnoga života i u kontaktu sa svima onima koji sudjeluju u tom životu i žive ga.

Podsjećanje na logiku evanđelja, kojom smo pozvani konkretizirati zanos za životom, ukazuje na izvornu kakvoću koja odlučno vodi protiv struje: želimo postati sposobni voljeti život i služiti mu, priznajući se neprekidno »samo slugama«.

Taj stav Isus izričito preporučuje: »Tako i vi: kad izvršite sve što vam je naredeno, recite: 'Sluge smo beskorisne! Učinismo što smo bili dužni učiniti!'« (*Lk 17, 10*). Konkretno uporište je Marija: majka Božja kao »službenica« Duha.

Poziv evanđelja predstavlja uporišnu točku koja služi kao oslonac za izgradnju života i nade.

Onaj tko želi život, postavlja se poput Isusa u službu života, svjestan da je život veliki Božji dar. To zahtijeva napor i raspoloživost. Traži sposobnost da se posvetimo drugima, pozorni na njihove potrebe i molbe. U prvi se plan stavlja napose zahtjev da se »dade život« kako bi život bio pun i obilan za sve.

Prvi veliki služitelj je stoga Isus iz Nazareta. U mucu križa pripremio je blagdan života kako bi se svi – napose najsiromašniji – mogli radovati. Njegovo postojanje bilo je potpuno služenje na radost svijeta.

Stoga se vjernik bori za život i opire se smrti na način koji je često radikalno drugačiji od uobičajenog.

U kulturi koju svakoga dana udišemo, posjedovanje znači potrebu za osvajanjem, čvrstim držanjem stvari. Život ima onaj tko ga čvrsto drži, poput dragocjenoga blaga. Možda ga sakriva ispod zemlje, zbog straha pred kradljivcima, kao što je načinio budalasti sluga iz prisposode o talentima (*Mt 25, 14-28*).

U Isusovu projektu, naprotiv, život ima onaj tko ga zna darivati, tko ga baca iz ljubavi: poput zrna žita koje oživljuje samo kad umre (*Iv 12, 24; usp. i Mt 16, 25*).

6.2.3. Mjera: prema svima

Treći naglasak stavlja u prvi plan misijsku kakvoću pastora mladih i pastora zvanja.

U naše je doba lako susresti mlade koji su raspoloženi i za visoko zalaganje na području zvanja, ali s perspektivama koje su uvelike usredotočene na njih same. Kršćansko iskustvo je dozrelo unutar nekoliko iskustava, ispreplevši se sa životom skupine i pokreta. Odluka i raspoloživost odnose se na to područje.

Bojimo se takva načina življenja projekta o zvanjima. Previše odiše istančanim modelom prozelitizma ili pak ograničenjem kršćanskog života.

Ispravna misijska dimenzija zahtijeva stvarnu pozornost prema svima, počevši od onih koje upravo zauzetiji mladi lakše napuštaju. Potiče na stavove koji su mnogo manje usredotočeni na same sebe, a mnogo crkveniji, polazeći od svijesti da se služenje životu rađa iz Božjega dara i odnosi se doista na sve.

U toj perspektivi pastoral mladih i pastora zvanja postaju sve sposobniji za suradnju sa svima onima koji su se opredijelili za život, u konkretnom prostoru postojanja.

6.2.4. Vratiti svakomu osobnu odgovornost

Založiti se u svome zvanju u služanju životu sviju uključuje za svakoga mukotrpno otkriće o tome koji je projekt njegovoga vlastitog života i koji Božji projekt moramo pomoći izgraditi i učvrstiti kod drugih.

Tako prelazimo iz svijeta sigurnih pokazatelja, gdje postaje hitnim pomoći mladima da pronađu vlastito mjesto u spletu osiguranih i postojanih usluga, u svijet u koji je izravno uključena subjektivnost svake osobe o kojoj je riječ.

Zasigurno nije riječ o subjektivnosti po osobnom izboru: ono što smo pozvani otkriti i čemu smo pozvani služiti jest projekt koji Bog ima za svakoga pojedinoga.

6.2.5. Nema više mjesta strahu

Pastoral mladih i pastoral zvanja u službi života, u ime i u moći Isusovoga Boga postaje napokon prijedlog »za svijet koji mijenja«, a ne za otpor promjeni.

Odriče se straha koji je uvijek pomanjkanje vjere i najgori savjetnik kod izbora. Zna kontrolirati patologiju umora, koja dovodi do nepokretnosti i ponavljanja pomirenog sa sudbinom, kako bi se otvorilo izborima koji pokušavaju unaprijed, već u današnjem svijetu, ostvariti Božju budućnost. Strah i pomirenje sa sudbinom prepuštaju mjesto vjeri i nadi.

7. ODGOJITELJI ZA SVIJET KOJI SE MIJENJA

Život nam ovih godina predaje snažnu pozornost prema odgoju, pa i prema području odgoja u vjeri.

Danas su i oni koji dijele tu zabrinutost obilježeni barem dvama pitanjima. Valja im ozbiljno pristupiti kako bi se svjesno i promicateljski pokazalo povjerenje u odgoj.

Prvo pitanje s obzirom na vlastiti temeljni izbor: ima li još smisla »zalogati se za odgoj«? Živimo u vrijeme u kojemu se čini da pobjeđuju samo snažni prijedlozi, koji su obilježeni visokom mjerom zavodljivosti. Nije li ludo odreći se toga (imajući na umu i raspoloživost mladih prema tim modelima) i poći dugim putem motivacije i osvješćivanja, upravo na onom području na kojemu se mora prihvatiti rizik prepuštanja misteriju koji obuhvaća naše sveukupno postojanje?

Drugo pitanje je posljedica vrste odgovora koji je ponuden na prvo pitanje.

Postoji li neka ozbiljna alternativa između snažnih prijedloga i stava pomirenja sa sudbinom? Ako da, s kojim odgojiteljima može računati pastoral mladih? Kako može založiti resurse za prikladan proces formacije?

U križanju tih dvaju pitanja smješteno je prvenstvo koje sada želim ispitati.

7.1. *Nastojanje oko odgoja*

Odgoj je magična riječ. Uz nju je osiguran pristanak sve dok se ostaje na općenitome. Prvi koraci prema konkretnome potiču na razlikovanje i na pokušaje pravljenja razlike. Stoga prvo što valja učiniti jest ozbiljno sučeljavanje o općem značenju uloge odgoja.

Ovo je moje stajalište: odgajati znači uspostaviti odnos među različitim subjektima (koji su radosni što su različiti), pomoću kojega odnosa oni međusobno razmjenjuju odrazne i motivirane djeliće onoga što proživljavaju, kako bi jedan drugome obostrano uzvratili onu radost življenja, onu slobodu nadanja, onu sposobnost i odgovornost što su protagonisti svoje povijesti i povijesti drugih, čega smo nažalost neprekidno lišavani.

U središtu razmjene iskustava nalazi se kakvoća života: dostojanstvo, nada, radost

i sloboda kao konstitutivne dimenzije te kakvoće. U razdoblju pluralizma kao što je onaj koji živimo, nije lako udijeliti konkretnu puninu tim izričajima. Da bi se to učinilo, potrebno nam je sučeljavanje i proširena suradnja.

Zbog toga onaj tko vjeruje u odgoj i traži sigurne razloge za utemeljenje smisla i nade, potkrepljuje djelatni doprinos sviju, oplođujući kulturalna i religiozna obzorja, kompetencije i iskustva.

Uz kakvoću života svi smo protagonisti; onaj tko se u tom traženju povlači doводи u krizu prije svega samoga sebe.

Međutim, služi li sve to čemu?

Možemo doći do toga da se složimo s činjenicom kako je u središtu problema život (njegova kakvoća) i nada (njezina sigurnost u perspektive budućnosti).

Spontano se javlja pokušaj provjeravanja kako bi se utvrdilo je li odgoj doista najprikladnije sredstvo za sučeljavanje i za rješavanje tih problema.

Lako je nabrojiti koji su danas ti problemi. Oni se protežu od terorizma do nezalaganja, od krize vrednota do gubitka osobne i društvene odgovornosti, od krhkosti tradicionalnih institucija do želje za prijestupom, od opadanja religioznosti do njezina ponešto previše magičnog obnavljanja.

I lijekovi su na ustima sviju: najprofijenije kontrole, težnja da se ima pravo na »prvi udarac«, krutost zakona i jasnoća nakan, reforme i ponovno stjecanje ugleda, ekonomske perspektive i snažni religiozni i kulturalni prijedlozi.

Predložiti da se »osloni na odgoj« znači predložiti određenu alternativu: odgoj je veličanstvena snaga preoblikovanja koja prolazi, preispituje, osporava i razrješuje svo druga sredstva.

To vrijedi na svim područjima svakodnevnog postojanja: političkom, ekonom-

skom, kulturalnom, institucionalnom, a osobito na religioznom.

Valjanost takvog oblika oslanjanja ne može se objasniti na logički način, inače kakav bi to bio oblik oslonca koji je istovremeno i određena vrsta oklade! Preispituju se uz činjenične dokaze, iako unaprijed ne možemo reći koliko činjenica služi zato da bi pokazalo valjanost oklade i u kojoj se točki treba predati zbog očitosti suprotnih pokazatelja.

Poziv se dakle odvija u vezi s okladom, te se izlazi sa sigurnog područja čistih razumskih pokazatelja i postupaka.

Taj se postupak odnosi i na područje iskustva vjere i njezinoga predlaganja.

Prihvativši da se postavi pitanje njegove nade u odgoj, vjernik osjeća da je vjeran svome Gospodinu. S njim vjeruje u djelotvornost siromašnih sredstava za osobno i kolektivno pomlađivanje, te vjeruje u čovjeka kao načelo obnove: vraćen u radovanje zbog života i u hrabrost nadanja, pomiren sam sa sobom, s drugima i s Bogom, može u vremenu izgrađivati kraljevstvo konačnosti.

7.2. *Kakav je odgojitelj potreban za takav odgoj?*

Izazov preoblikovateljske snage odgoja tiče se svih odraslih koji zauzeto rade i pritom uspostavljaju određeni odnos s mladima. Svi su oni, ukoliko su odrasli, barem »neformalni odgojitelji« mladih. Taj proces međutim osobito uključuje iskustvo i odgovornost onih osoba koje međusobno dijele odgojni zadatak i formalno su za nj zadužene.

Kako bih odredio lik odgojitelja, usredotočujem se upravo na taj zadatak. Drago mi je, kao što nas je to naučio Drugi vatikanski sabor, misliti na identitet upravljajući pogled prema poslanju.

7.2.1. Čovjek bezuvjetnog prihvaćanja

Dolazimo iz sigurne odgojne i pastoralne tradicije koja je bila ponešto arogantna, što se opravdavalo sviješću o objektivnosti i o služenju istini.

Na početku sedamdesetih godina mnogi od tih modela zapali su u krizu te se postupno ustalio vrlo različit odgojni i pastoralni mentalitet, koji se često iskustveno doživljavao, ponekad i mučno, kao neodrecivo osvajanje. Lako je navesti nekoliko primjera: suzdržanost u iznošenju prijedloga, u ime poštivanja slobode i odgovornosti; predimenzioniranje uloge odrasloga kao odgojitelja; želja da ono što je »za mene« prevlada nad normativnim zahtjevima; suprotstavljanje između iskustva i razumnosti.

Danas se nalazimo u posebnoj situaciji.

S jedne strane, iskustvo posljednjih godina promijenilo je dimenzije mnogih stvari koje su u oduševljenju prije dvadeset godina izgledale kao veličanstvena tekovina. S druge je strane lako ustanoviti prisutnost činjenica koje izazivaju i potiču prema novim pravcima.

Moramo tražiti i nastojati iskustveno doživjeti ozbiljne i u praksi primjenjive drugačije oblike koji će biti sposobni da pomoću činjenica u istoj osobi i u istom činu pomire one praktične napetosti koje smo ovih godina prečesto suprotstavljali.

Alternativa postoji i posebno je zanimljiva upravo stoga što nas vodi prema korijenu našeg iskustva vjernika, prema onoj Isusovoj praksi u kojoj neizrecivi Bog dobiva lice i postaje riječ za nas.

Ta se alternativa sastoji u sposobnosti bezuvjetnog prihvaćanja koje istovremeno postaje promicanje i zahtjev. Ojačana je Isusovim stavom prema Žakeju, o čemu pripovijeda Luka u 19. poglavlju svoga evanđelja.

Prihvaćanje nije čin odustajanja, jer priznavanje i bezuvjetno prihvaćanje ne pred-

stavljaju mirenje sa sudbinom ili neki oblik kulturalnog slobodarstva.

Onaj tko je ponovno pronašao izgubljeno dostojanstvo, potaknut je na življenje u novini koju je iskusio. Ta novina života je san i završni rezultat odgojnog odnosa. Odgojitelj se »kladi« da je taj odnos moguće postići i posebice učvrstiti pomoću prisustva koje je u svakom slučaju sposobno svjedočiti radikalno povjerenje u osobno dostojanstvo.

On želi preoblikovanje, za razliku od permisivnih modela. Ne izabire međutim autoritarni stil i nametanje, nego svjedoči da je svaka mlada osoba sposobna rasti kao nova osoba, kad ju se povrati u svijest o svome dostojanstvu.

7.2.2. Povratiti svijest o granici

Odrastao je čovjek kod mladih pozvan predstavljati zahtjevno načelo realizma. Danas je ta odgovornost posebice hitna. Postavlja pitanje kako je netko odgojitelj.

Živimo u doba proširene i izopačene svemogućnosti. Pretendiram na poznavanje lijekova za sva zla. Ako nam još nisu na raspolaganju, treba još malo vremena: dovoljno je čekati i pokušati.

Mnogi se, zavedeni obećanjem sreće izgrađene na posjedovanju stvari, beznadno uznemiruju. Međutim, nije uopće istina da su stvari svima na raspolaganju. Naprotiv, čini se da ih nema dovoljno za sve, pa i stoga što ih dijelimo po logici presizanja i egoizma. Tako onaj tko ostaje praznih ruku zapada u očaj koji je toliko bezizgledan da nerijetko vodi do samoubojstva.

I oni koji su sebi osigurali stvari u dovoljnoj mjeri, uskoro postaju svjesni da stvari doista nisu dovoljne da bi se riješili problemi postojanja. Ponekad se mehanizam zakoči. Iznova se pojavljuju već dobro poznati problemi. Sučeljavamo se s iznenadnim i nepredvidivim granicama. Tako

se iznova javlja još dublje razočaranje, jer je ukorijenjeno u nesposobnosti iskrenog suživota s onim graničnim iskustvom koje stvari nisu u stanju riješiti.

Beznade je jedno od rješenja. Nije jedino, ali savjest koja je ponovno dobila svijest o granici može nas vratiti prema hrabrosti istine o našem životu.

Uvjeren sam da je na toj razini nužno potrebna uloga odgojitelja. Odgojitelj se predstavlja kao »granična svijest«. Odgojitelj se ne zadovoljava time što će mladom čovjeku vratiti zrelu svijest o granici. On se zalaže za skok na razini kakvoće: postaje »svjedok nade«, kao onaj tko je otkrio svoju granicu i zna se s njom radosno suživjeti.

7.2.3. Pripovijedati nadu u vremenu siročadi

Dar smisla uvijek nam je dolazio od odraslih, od zauzetih odgojitelja, raznih ustanova koje su bile odgovorne za naš život. Čini se da stvari (one koje valja posjedovati ili barem one o kojima valja sanjati) zamjenjuju te ustanove, upravo stoga što su zapale u krizu, zbog nasilnog raskida odnosa međugeneracijskog prijenosa. U logici konzumističkog društva stvari tako prelaze od nekog funkcionalnog značenja, usmjerenog na rješavanje konkretnih i sporednih problema, na zahtjev da postanu prijedlog i iskustvo smisla za postojanje.

Međugeneracijski odnos (onaj pomoću kojega se prenosi smisao i nada) nalazi se u krizi zbog pretjeranog broja očeva: postali smo siročad na razini smisla i nade jer imamo previše očeva: pretjerani broj »očeva«, ustanova koje nam žele reći nešto o smislu postojanja.

Na tu tvrdnju nadovezuje se uloga odgojitelja kao »pripovjedača nade«. On je pozvan postati poseban otac tolikoj siročadi, postavši pripovjedač nade.

O hitnosti i o načinu ostvarivanja te zadaće govorio sam na drugome mjestu, komentirajući druge hitne zadatke. Upućujem dakle na te stranice.

7.2.4. Osluškiivati svakodnevni život

Odgojitelj koji želi pripovijedati nadu zauzet je u pronalazaženju i osiguravanju mjesta u kojima je moguće pripovijedati i »doživjeti iskustvo« nade. Zbog toga je pozvan na napor osluškivanja svakodnevnog života.

Kao što nam je poznato, mladi sve više definiraju svoj osobni identitet, uočavaju probleme i razrađuju odgovore izvan tradicionalnih odgojnih mjesta. Mjesta svakodnevnog života mladih su stvarna mjesta na kojima je odgojitelj pozvan vršiti svoju ulogu. Stoga mora iznova pojmiti svoj lik.

Čini mi se da i na tom polju hitno valja poraditi na konkretnom pomirenju težnji koje se često doživljavaju kao izbor između dviju mogućnosti.

Odgojna tradicija (posebice ona koja je označavala crkveno služenje) uvijek je gajila veliko povjerenje u službena formativna mjesta. Razloga za to bilo je uistinu mnogo i svakako ih ne možemo poništiti brzo i potpuno odgovorom. Ta su mjesta npr. predstavljala sigurno i zaštićeno mjesto na kojemu su se odgovori mogli lako filtrirati i gdje je bilo lakše davati prijedloge upravo zahvaljujući ozračju i znakovitim modelima. Uvjerenje u korisnost te dragocjene uloge poticalo je stoga na trošenje mnogih sredstava kako bi se takvim odgojnim prostorima osiguralo barem malo privlačnosti da bi mogli djelovati kao poziv, kontrola, poticaj.

To je povijest talijanskih oratorija, udruuga, zauzetih skupina i kateheze te mnogih ostvarenih iskustava na području formacije.

Sve je to bilo obuhvaćeno raznim osporavateljskim vjetrovima, pri čemu su se

izmjenjivali snaga nekontroliranih činjenica i čar mnogih čudnih razloga.

Odgojno je mjesto u pravom smislu riječi postalo »trg« (skupina vršnjaka, mjesto spontanog i nestrukturiranog susreta).

Netko je čak uz veliko sniženje odlučio prodati prostore koje su drugi s mukom i ljubavlju gradili.

I na toj je razini život ponudio dragocjene savjete. Pažljivi odgojitelji otkrili su da ne mogu odgoj odvojiti od »školovanja«. Anonimni, neosobni prostori bez određenih struktura nisu mogli postati mjesta za iskustva u dozrijevanju.

Ne možemo sanjati ni o povratku na stare sheme: njihovo osiguravanje tražilo bi nerazmjerne i neopravdane »izdatke« (napose na kulturalnom području).

Potrebni su nam odgojitelji koji su se sposobni smjestiti u prostore u kojima mladi svakodnevno žive, oslušujući ih kroz upoznavanje, suživot, radosnu prisutnost punu razumijevanja.

Takav odgojitelj u svojoj osobi i u svojim odgojnim i crkvenim strukturama koje zna osposobiti za djelovanje ne predlaže alternativu svakodnevnom životu, nego mjesto za preispitivanje, premišljanje projekata, doživljavanje iskustva nade, kako bi osigurao novu kvalitetu života u životu sviju.

7.2.5. Predlagati pomažući da se predloženo i iskustveno doživi

Drugo obilježje odgojiteljeva lika proizlazi iz zadatka da iznosi odvažne i hrabre prijedloge, koristeći znakovit, uključujući model koji poštuje slobodu i odgovornost. Zbog toga smo ovih godina »predlaganje« često vezivali uz »pomaganje da se doživi određeno iskustvo«. I ovom ću prigodom, kako bih bio jasniji, nastojati ostvariti sučeljavanje s tradicionalnim modelima kako bih potaknuo na jasan izbor.

U kulturi koja naglašava objektivnost, pravo i mogućnost na smještaj prijedloga o tome gdje tražiti i predložiti smisao života, bilo je pretežno obilježeno razdjelnicom istinito/lažno. Kad je neki prijedlog bio objektivno istinit, imao je pravo da ga se odlučno ponudi. Pravu onoga tko je predlagao odgovarala je dužnost svake mudre osobe da prijedlog i prihvati. Poteškoće i otpori u najbolju su se ruku podnosili na razini malih praktičnih stvari, iz poštivanja prema čovjekovoj konstitutivnoj slabosti.

Danas je – svidalo nam se to malo ili nimalo – logika mnogo drugačija. Razlika je zacrtana na razini znakovitosti. Samo ono što se osjeća subjektivno znakovitim, jer se uklapa u kulturalne sheme koje je neka osoba usvojila, zaslužuje da bude uzeto u obzir. Pitanje o istini postavlja se tek nakon što se potvrdno odgovori na pitanje o znakovitosti. Kad se odgovor doživljava kao slabo izražajan, on je izvan igre, jer je izvan djelokruga onoga što je nekomu osobno znakovito.

Lako je ustanoviti granice tih dvaju modela. Puno je teže pronaći druge izbore, alternative. Zastupam hipotezu o znakovitosti kako bih došao do govora o istini: predlagati, pomažući da se doživi određeno iskustvo. Pomoći da se doživi iskustvo je jedan drugi, inteligentan način predlaganja koji vodi prema zrelosti.

Onaj tko drugoga potiče da doživi određeno iskustvo, predlaže mu nešto zahtjevno i prigodno. Kad se nešto nudi u obliku iskustva, tada je ta ponuda snažno obilježena znakovitošću. Ona postaje sposobna nadvladati izvanjski oklop nezainteresiranosti i onaj drugi, koji nije manje opasan. To je ona lažna tolerancija koju pluralizam prividno traži kako bi stvarno dotaknuo žice postojanja. Komunikacijska snaga, na koju podsjećaju iskustva, spontano potiče na zahtjevne odluke koje pozi-

vaju na uključivanje, i u vrijeme slabog ulaganja na razini projekata.

7.3. *Formacija odgojitelja*

Lik odgojitelja koji smo upravo opisali u glavnim crtama, zahtijeva odgovarajući formativni proces.

To na razne načine ponavljamo. Često se razmišljanja o odgojitelju i njegovoj ulozi završavaju izjavama o nakanama povezanim s njegovom formacijom.

Uvjeren sam da je to temeljna predrasuda.

Pitanje je sasvim drugačije, a glasi: koja formacija? Ako je riječ o novom liku odgojitelja s obzirom na mnoge tradicionalne modele – kao što se to izravno ili neizravno neprekidno ponavlja, ni projekt ni odgovarajući formativni proces ne mogu a da ne budu nešto novo.

U kojem smjeru se zaputiti? Premalo je pokazatelja i ostvarenja koja su mi poznata da bih se usudio ponuditi jasne prijedloge.

Ta tema zahtijeva daljnje proučavanje. Podsjećam kako na talijanskom o njoj postoji određena literatura.¹ Poticajni pokazatelji mogu se naći i u intervjuu vrhovnog poglavara salezijanaca koji govori upravo o toj temi.²

8. POTVRDITI HITNOST STVARANJA PROJEKATA: IZMEĐU MAŠTE I KONKRETNOG DJELOVANJA

Posljednji prioritet na koji želim svratiti pozornost s obzirom na temu o kojoj govorimo odnosi se na pitanje o kojemu se u talijanskoj crkvenoj zajednici posljednjih godina mnogo raspravlja na teoretskom i posebice na praktičnom planu. Riječ je o uključivanju projektne logike i u pastoral mladih (kao što smo i načinili u posljednjem desetljeću bez sjajnih rezultata) ili

oslobađanju crkvenog pastoralnog djelovanja od tih ponešto birokratskih spona koje tako malo poštuju povjerenje u Duha Svetoga (kao što netko sugerira uz tisuću zanimljivih razloga i uz stvarno zalaganje na djelu)?

Nije pitanje u tome da se odluči tko ima pravo, jer nije na meni da budem sudac o konkretnom životu, a napose stoga što sam uvjeren kako obje strane imaju pomalo pravo.

Pozornost prema prvenstvu traži da se provjere temeljne motivacije raznih stajališta i da se predloži ponovno oživljavanje »stvaranja projekata« uz nemale prilagodbe.

8.1. *Ponovno predložiti razloge za »stvaranje projekata«*

Odgojna i pastoralna tradicija bila je slabo osjetljiva za hipotezu razmišljanja o odgoju u vjeri pomoću projekata, programiranja, metoda. Mnogi su pastoralni djelatnici imali dojam da takvo djelovanje stavlja u drugi plan svijest o tome da je apsolutni i odlučujući protagonist svakog iskustva vjere Isusov Duh, kako bi umjesto toga prevladala naša pažnja, naša priprava, na neki način čak i naša metodološka domišljatost. Tako se pastoralno djelovanje odvijalo u znaku dobre volje koja nije prihvaćala da bude previše uvjetovana programima i predviđanjima.

Isti otpori odnosili su se na izbor i postupke odgojnog karaktera. Preostala je svijest da mnogo toga ovisi o oduševljenju, zanosu, iskustvu onoga tko je pozvan na djelovanje. Ako je ta osoba posjedovala snažan odgojni zanos, zasigurno nije bilo

¹ Usp. Istituto di Teologia pastorale dell'Università salesiana: *Pastorale giovanile: problemi – sfide prospettive*. Elle Di Ci, Leumann (To), 2003.

² Usp. P. CHÁVEZ VILLANUEVA, *Budućnost pastorala mladih*, u: »Kateheza«, 25(2003)3, 251-260.

potrebno da se zatvori u formalni ustroj. Ako međutim u odgojitelja nije bilo toga snažnog zanosa, bilo je doista iluzorno pomisliti da će on porasti s razradom proceduralnih tehnika i organizacija.

Stvari su se nakon toga promijenile. Pozornost prema odgojnim znanostima i na području odgoja u vjeri potaknula je one koji su zauzeti u pastoralu da iskažu veliku pozornost prema svemu što je dio područja stvaranja o projektima. Posljednje su godine bile obilježene izrazitim programiranjem. Programiranje je postalo zadatak koji je predan svakoj odgojnoj i pastoralnoj zajednici. Zajednice su u više navrata pozvane da izvrše provjeru ostvarivanja projekata i programiranja.

Možda se previše očekivalo od te operacije. Mnogo puta rezultati nisu bili razmjerni trudu utrošenom na razradu razboritog projekta. Nerijetko smo ustanovili kako ono što je bilo umješno, zanosno i s ljubavlju planirano, zasigurno nije urodilo plodovima koje smo očekivali.

Danas se, pod utjecajem tih činjenica, vrijeme stvaranja projekata čini jako daleko, a poziv da se u pastoralno djelovanje uključi razborito programiranje čini se brigom iz drugih vremena. Mnogi pastoralni djelatnici ponovno koriste, u nešto novijem ruhu, stare modele u kojima se sve povjeravalo priznavanju moći Isusovoga Duha i oduševljenju onoga tko je izravno uključen u djelovanje.

Utvrđivanje činjenica vrlo je lagano. Mnogo je teže odlučiti kako reagirati na tu konstataciju. Nije mi drago vratiti se u prošlost samo zato što sadašnjost donosi razočaranja mnogim iščekivanjima. Jednako mi se tako ne čini mudrim bez imalo kritičkoga smisla ponovno potvrđivati ono što se živjelo u uvjerenju da su granice možda prevladane ali je put u biti bio dobar. Problemi s kojima smo se pozvani suočiti prisiljava-

ju nas da s više sposobnosti za perspektivu razmislimo o onome što želimo poduzeti.

Kako se prema tome postaviti s obzirom na osporavanje ili ponovno potvrđivanje projekata?

Teološki model u kojemu se prepoznajemo i koji je postupno nadahnjivao izборе na području pastorala mladih, potiče nas da ponovno snažno naglasimo potrebu da budemo pozorni na odgojne znanosti i u procesima odgoja u vjeri i, posljedično tome, potiče nas da prihvatimo sve metodologije koje te discipline predlažu onome tko je uključen u odgojne procese.

Izbor da se u odgoju vjere osigura prostor za programiranje i za projekte za nas je dakle izbor koji je utemeljen na ozbiljnim teološkim razlozima. Osporiti ga ili ga ukloniti iz naše pastoralne stvarnosti znači staviti u pitanje opći teološki model u kojemu se naprotiv prepoznajemo polazeći od razmatranja događaja utjelovljenja.

8.2. *Novo nam nešto poručuje*

Kao što sam već naglasio, riječ je o jasnom i točno određenom uvjerenju. Prema tome, put koji smo prošli posljednjih godina doveo nas je do točke s koje nema povratka, unatoč sadašnjim kulturalnim promjenama i novim oblicima osjetljivosti koji se javljaju.

Istraživanje se međutim ne može zatvoriti u tu tvrdnju. Kad bismo tako učinili, opravdali bismo dojam da ono što ovih posljednjih godina nastaje u mnogim zajednicama i u svijesti mnogih djelatnika jest nešto što treba odbaciti kao pokušaj brisanja lijepoga što se doživjelo kako bi se ponovno nostalgично vratilo nekadašnjim izborima.

Pažljivo razmišljajući o onome što je ostvareno i nastojeći prepoznati razloge zbog kojih raste određeno nepovjerenje u stvaranje projekata, čini nam se da smo

naišli na niz vrlo dragocjenih elemenata. Oni nas potiču da vrlo odlučno premislimo konkretan oblik stvaranja projekata: hitno valja nastaviti stvarati projekte, pod uvjetom da se stvaranje projekata ozbiljno premisli nakon što smo postali svjesni aktualnih kulturalnih promjena, novosti koje nam konkretan život predlaže te zahtjeva na koje moramo biti pozorni.

Projekt je pomogao pastoralnim djelatnicima da djeluju s novim mentalitetom, izvan površnosti i improvizacije, da svjesno određuju odgojno djelovanje i utemeljuju ga pomoću pedagoškog razmišljanja. Posebno je rad po projektima omogućio zajednički rad, suradnju i suodgovornost u izradi i podjeli zadaća. Sve je to urodilo plodovima. Nisu uzmanjkala ni ograničenja. Upravo svijest o njima potiče na hrabro predimenzioniranje.

Projekt je u nemalom broju slučajeva postao previše obvezujuće uporište. Definicija ciljeva i izbor sredstava pomoću koji valja djelovati nerijetko su ljudima predstavljani kao nešto što valja bezrezervno prihvatiti. Sve je to poslužilo za određivanje prilično hitnih provjera, opravdavajući stav onoga tko je držao da mora izreći što funkcionira, a što ne.

Čini se osim toga da logika projekta zamišlja postojane kulturne modele koji omogućuju predviđanja u prilično dugim vremenskim razdobljima. Onaj tko bi pokušao promijeniti nešto u povjerenim mu projektima čuo bi kako se kaže da još nije proteklo dovoljno vremena za najmanje potrebne promjene te da postojeće zalihe valja upotrijebiti za ostvarivanje a ne za mijenjanje.

Tako se napor gledanja prema budućnosti razriješio u pozivu na promatranje i na ostvarivanje onoga što je bilo predviđeno s obzirom na budućnost.

Činjenice međutim opovrgavaju desetogodišnje planove kao i one petogodišnje.

I sami protagonisti projekta, odgojitelji s jedne strane, a nadasve mladi s druge, vrlo se brzo mijenjaju. Mnogi su imali dojam da je čim se zaključi izrada projekta došlo vrijeme da se sve započne iznova, jer oni o kojima projekt govori kao ni oni koji su uključeni u njegovo ostvarivanje više nisu oni nekadašnji. U toj situaciji čestih i nepredvidivih promjena postoji opasnost da neki dobar projekt bude previše usredotočen sam na sebe: malo se skrbi za mlade i za odgojitelje da bi se pažnja usredotočila na ono što je bilo odlučeno i na ustroj koji je uspostavljen.

Ovih se godina tražilo razuman lijek u susretu s tim poteškoćama. Svi se sjećaju poziva na izradu posebnih prosljeda, itinerarija. Nastojalo se na neki način projektu udahnuti dinamičnost. Netko je, uz ponešto mašte, rekao kako »projektu treba staviti noge«.

Itinerarij je djelomično riješio upravo spomenute poteškoće s ozbirom na projekt. Međutim, uveo je i neke druge, nove.

Onaj tko je naviknut djelovati u sigurnim i krutim okvirima, unio je svoj mentalitet i u itinerarij, te je tako učinio krutim i nepokretnim ono što je bilo zamišljeno kao pokretno i dinamično.

S druge strane, nisu uzmanjkala ni osporavanja, koja su svakako bila opravdana, s obzirom na rizik koji je bio uključen u izbor itinerarija. Tako se spominjalo kako je pozornost prema sadržajima stavljena u drugi plan, prema onim »objektivnim« izričajima u kojima crkvena zajednica izriče svoju vjeru i predlaže neophodnu kakvoću kršćanskoga života.

U itinerariju nije bilo lako pronaći logički prostor za sadržaje, budući da su se i prijedlozi ostvarivali »pomoću doživljavanja iskustava«. Pozornost prema sadržajima zamijenila je pozornost prema stavovima.

Projekt i itinerarij bili su zamišljeni, posebice u teoriji, unutar hermeneutskog pro-

cesa. Njihovo »prevođenje« iz teorije u praksu nije bilo nimalo lako. Hermeneutsko sučeljavanje postalo je nemali broj puta poticaj da se krene samo od činjenice, preoblikujući objektivnije zahtjeve ili, naprotiv, zato da se ponovno potvrde objektivni zahtjevi, posebice oni koji se odnose na sadržaje, zanemarujući tako i stvarnost.

8.3. *Ozbiljno premisliti projekt*

Poteškoće su ozbiljne, a primjedbe obrazložene. Zsigurno nije dovoljno ponovno potvrditi važnost rada na projektima na području odgoja i odgoja u vjeri mladih.

Ono što smo proživjeli, stečena zrelost i kritike koje su nam upućene ovih godina potiču nas na to da mirno premislimo problem, upravo u trenutku u kojemu želimo potvrditi njegovu sveukupnu hitnost.

Premisliti projekt za nas znači postati pozorni na neke dimenzije koje bi morale karakterizirati svaki dobar projekt. Podsjetit ću na te dimenzije.

Prije svega valja snažno potvrditi instrumentalnu ulogu projekta. Projekt nije krajnji cilj čijem ostvarenju teže sva sredstva i za čiju se izvedbu provode provjere. Projekt je uvijek i jedino samo sredstvo. Ako je projekt dobar, tj. ako je dobro načinjen i ako se njime razborito upravlja, tada je to dobro sredstvo. Kad projekt nije dobro načinjen ili se njime kruto upravlja, ne dopušta nam da dođemo do predviđenog cilja. Štoviše, ozbiljno nam priječi njegovu postizavanje.

Cilj je nešto drugo: život i nada mladih. Njegovo ostvarivanje želimo osigurati pomoću pažljiva procesa suradnje među raznim osobama, koje priznaju dar obostrane različitosti.

Projekt ima samo ulogu sredstva, jer postoji uporište koje je izvan samoga projekta, a izravno se odnosi na pojedine osobe, u čiju se službu projekt postavlja. Pro-

jekt neprekidno dobiva nove dimenzije po mjeri konkretnih osoba, a ne obratno.

Ta svijest uvodi u stvaranje projekta određenu promjenjivu veličinu koju se nikako ne smije zaboraviti, a to je provjera. Provjera je ona operacija koja sučeljava tri varijable uključene u proces o kojemu je ovdje riječ: protagoniste projekta, cilj prema kojemu se teži, izbor i organizaciju sredstava, što je predviđeno i ostvareno tim projektom.

Sve tri varijable imaju odlučujuću težinu za dobar projekt te ga čine gipkim, promjenjivim i omogućuju njegovu ponovnu organizaciju. Cilj raspoznaje stvarne formativne potrebe konkretnih protagonista. Kad cilj nije postignut, hipoteza koju treba provjeriti odnosi se i na mogućnost postizanja cilja kao i na samu funkcionalnost toga istog cilja. Izbor i organizacija sredstava može biti uzrok zbog kojega neki cilj nije postignut. Ne mogu se postići novi uspjesi koristeći stara sredstva, a svi znaju kako stari oblici teško odumiru. Provjera to procjenjuje i hrabro iznova piše projekt. Protagonisti su glavne osobe projekta. Valja ih međutim prihvatiti, dobro razumjeti, ljubiti u globalnom projektu u službi kojega se smještaju naši odgojni i pastoralni projekti. Odgojni projekt je namime prije svega projekt koji je sposoban njime obuhvaćene subjekte uključiti u sveopće egzistencijalno obzorje, usmjereno prema otkrivanju smisla vlastitoga života, razloga nade koji ga ispunjavaju i uvjeta koji sve to omogućuju. Institucionalni projekti funkcionalno se smještaju unutar nastojanja svake osobe da načini projekt svog života i u okviru odgovornosti koje svaka zajednica priznaje kao svoje s time u vezi.

Dobar projekt bez sigurna vremena provjere i mogućnosti za izmijenjeno definiranje san je koji nikada neće postati stvarnost.

Već smo kao neizbježnu činjenicu prihvatili svijest da izgradnja života i nade nije

nikada ni neka izdvojena operacija niti nešto što može riješiti pojedinac: zajedno pomažemo jedni drugima da živimo, zajedno dovedimo nadu u krizu, zajedno izgrađujemo budućnost nade. Projekt je nužan uvjet da bi se sve to moglo učiniti između osoba koje prihvaćaju suradnju upravo zato što u nj uključuju vlastito egzistencijalno bogatstvo.

Zbog tih razloga, projekt nije zamišljen kao najmanji zajednički nazivnik koji omogućuje suradnju među onima koji su različiti, nego postaje uporište koje dozrijeva u zajedničkom radu i neprestano se zajednički provjerava kako bi se vlastite sposobnosti mogle stvarno staviti u službu većih zahtjeva koji prosuđuju svako naše ostvarivanje.

Dobar projekt osim toga osigurava i njegova provedivost. Bez realizma ne može postojati projekt. Realizam znači sposobnost da se sanjaju budući ciljevi nogama stojeći čvrsto u sadašnjosti, da se uoče sredstva koja su stvarno svima na raspolaganju, da se odluči kojim se sredstvima služiti a koja napustiti u konkretnom sučeljavanju između situacije pojedinih osoba i budućnosti prema kojoj je svaka osoba usmjerenjena, kako bi se stvorili povoljni uvjeti za osobno postizanje cilja koji je pred nama.

8.4. *Novo poglavlje: strategije*

Razmišljali smo o projektu kao o odgojnom i pastoralnom zahtjevu dopustivši da nas izazove iz vremena u kojima smo počeli razmišljati. Ako su se vremena promijenila, i naše povjerenje u projekt i njegovo ponovno shvaćanje morat će voditi računa o tim novim uvjetima.

Rascjepkanost i složenost pogađaju i utječu posebice na mlade koji su pozorniji na današnji trenutak i uključeni u njegove dinamike. Izabrati snažne operativne i organske modele (kakvi bi mogli postati neki projekti) može dovesti do rizika da se reagira na ograničenja koja nije moguće ni-

jekati, aktivirajući procedure koje će isključiti one koji su slabiji, one koji su stvarno osjetljiviji na prevladavajuću logiku i kulturu. I to je određen način diskriminacije.

Razmišljali smo o tim izazovima. Tako se nije pojavila alternativa ozbiljnom zadatku pripremanja projekata, nego određeni oblik opće zabrinutosti i zahtjev koji može poslužiti kao otvaranje i zaključak stvaranja projekata.

To nazivam izborom »strategijâ«. Strategija u ovom slučaju znači ukazivanje na prvenstvo prema kojemu valja organizirati sredstva koja su nam na raspolaganju i izradu konkretnih i operativnih nizova pojedinosti koje su usmjerene prema osiguranju postizanja predviđenoga cilja.

U čemu je razlika između projekta i strategije?

Predlagati izbor strategija znači osporavati svaku improvizaciju, život iz dana u dan pod utjecajem činjenica, što je toliko moderno u ovo naše vrijeme, a na neki se način mistificira uporabom svećanih i pobožnih riječi. Strategija je sva na strani projekta: priznaje njegovu važnost, kako bi poštivala ozbiljnost procesa i osigurala uvjet suodgovornosti i suradnje u pluralističkoj situaciji.

Potvrdivši kontinuitet, možemo se prisjetiti razlike.

Strategija slično oslabljivanju projekta, koji se zna sučeliti s nekim izborom koji je od malenoga i subjektivnoga sposoban postići cjelinu i sveukupnost. Slikovito govoreći, ja to zovem uvodom u projekt logike trešanja.

Onaj tko se želi poslužiti trešnjama sa stola zajedničke službe i ne želi uroniti ruke kao da su one neka lopata, nada se da će uspjeti uhvatiti onu trešnju koja će sa sobom moći povući mnoge druge tajanstveno povezane s izabranom. Proučava kretanje i trenutke, a zatim riskira.

Izbor prave trešnje je mudra strategija. Izabrati ponešto slabu logiku znači biti u

opasnosti da se dođe do onoga što se želi postići, utvrđujući vrijeme, pothvate i povezivanja koje se želi uključiti.

Pozornost prema strategiji, kako bi se malo-pomalo dala nova dimenzija snažnom karakterističnom procesu projekta, priznaje njegovu važnost, ali se zalaže za premissljane dimenzije nečega u pozornosti prema društvenoj i kulturalnoj situaciji naslovnika.

Kao što se vidi, ne predlažem zaokret težnji, nakon vremena i truda utrošenoga ovih godina, razmišljanja u obliku projekata, itinerarija, dobro ustrojenih procesa.

Sve je to hitno: bilo je hitno i prije deset godina, a i danas je.

U projektu je sve utvrđeno na početku (cilj i metoda), uz mogućnost osiguranja dobre provjere, usporedi li se postignuti cilj s onim koji je bio predviđen.

Kategorija koja prevladava jest dosljednost. To je dobro i dragocjeno. Pitanje koje se postavlja glasi: je li moguće poći dalje?

U strategiji se ono što je već utvrđeno, kao i polazne hipoteze, drži nečim dragocjenim, ali oni ne predstavljaju sigurnu činjenicu i uporište za dosljednost. Pozornost prema danas i prema sadašnjosti (u odgojnom ključu, jer to nikada nije rezignacija), kao i sposobnost da se iznalaze budući pravci i u njih uključuje, nudi sastavnicu koja sve kvalificira.

Poziv na prihvaćanje perspektive strategija sugerira izbor da se projektu dade veća dinamičnost, a nadalje da se uočeno posebno znakovite sastavnice u koje valja uložiti sve zalihe, kako bi se moglo osigurati bolje postizanje ciljeva projekta i mudra uporaba resursa.